

Ang Liminalidad, Bisa at Aliw sa Pagtatanghal ng Salubong ng Aglipayanong Kongregasyon sa Paliparan, Santo Niño, Lungsod ng Marikina¹

Liminality, Efficacy and Entertainment in the Performance of Easter Salubong By An Aglipayan Congregation in Paliparan, Santo Niño, Marikina City

Ariel Acuña Diccion
Ateneo de Manila University
adiccion@ateneo.edu

Abstrak

Sa mga pag-aaral ukol sa Simbahang Aglipay o Iglesia Filipina Independiente, karaniwang tinatalakay ang rebolusyonaryo nitong pinagmulan at separatista nitong simulain. Salat ang mga pag-aaral ukol sa mga tiyak na Aglipayanong kongregasyon sa kapuluan, partikular sa patuloy nilang pag-iral sa kontemporaryong panahon sa kanilang mga tiyak na konteksto. Sa talakayang ito, sinuri ang pagdaraos ng prusisyon ng Salubong ng Aglipayanong kongregasyon sa Paliparan, Santo Niño, lungsod ng Marikina bilang isang pagtatanghal ng dalawang naratibo. Ang una bilang paggunita ng muling pagkabuhay ni Hesuskristo na siyang rurok ng pananampalatayang Kristiyano; at ikalawa bilang muling pag-uulit at pag-aangkin ng mga Aglipayanong mananampalataya ng kanilang mga gawi matapos lisanin ang dating lunan ng pagsamba. Sa pagsipat sa mga aspekto ng Bigkis ng Bisa at Aliw mula kay Richard Schechner, hinimay sa pag-aaral na ito ang mga ritwalistiko at teatrical na katangian ng nasabing pagtatanghal bilang isang proseso—mula sa paghahanda, tungo sa pagganap, at hanggang sa pagwawakas ng Salubong sa Paliparan. Tatlong lunan ng pagtatanghal ang sinuri bilang mga espasyo ng liminalidad sa proseso ng pagtatanghal ng Salubong: ang karo, ang Galilea, at ang ruta ng Salubong. Sa pagkilala sa liminalidad, bisa at aliw sa pagtatanghal ng Salubong ng Aglipayanong Kongregasyon sa Paliparan, lumitaw ang dinamismo ng hiwalay ngunit mahigpit na tirintas ng dalawang naratibong ginugunita, nililikha at pinaninibago ng nasabing komunidad ng mga mananampalataya.

¹ Ang artikulo na ito ay bahagi ng ipinasang Gradwadong Tesis ng manunulat noong 2011. Sinaklaw rito ang mga pagdaraos ng Salubong sa Paliparan noong 2001-2006. Ang mga larawan na kasama sa artikulo ay mula rin sa mga parehong taon. Ilan sa mga tagapag-alaga ng imahen na binabanggit sa artikulong ito at maging ang mga kasalukuyang anyo ng mga imahen ay nagbago na dala ng paglipas ng mga taon. Hanggang noong 2019, bago naganap ang pandemya, idinaraos pa rin ng kongregasyon ng mga Aglipayano sa Paliparan ang Salubong sa mga kalye ng Santo Niño, lungsod ng Marikina

Studies on the Aglipayan Church or Philippine Independent Church have commonly focused on its revolutionary origins and separatist ideology. Very few studies have been made on specific Aglipayan congregations in the archipelago, particularly on their continued existence in contemporary times and in current contexts. This paper discusses the Easter Salubong procession by an Aglipayan Congregation in Paliparan, Santo Niño, Marikina City as a performance of two narratives. One as a commemoration of Jesus Christ's resurrection as the culmination of Christian faith; and another as a repetition and restoration of previous behavior by an Aglipayan Congregation after its members fled from their old place of worship. Employing Richard Schechner's Efficacy-Entertainment Braid, this discussion identified the ritualistic and theatrical elements of the Easter Salubong performance as a process—from its preparation, to its actual performance, until its cessation. Three performance spaces were defined as sites of liminality in the performance process: the carozza, Galilea, and the Salubong procession route. Through the recognition of the liminal, the efficacious and the entertaining in the performance process of the Easter Salubong, what surfaced was the dynamism of the separate yet inseparable strands of the two narratives being commemorated, created, and renewed by the community of Paliparan Aglipayan faithful.

Mga Susing-salita

pagtatanghal, Salubong, Aglipayano, liminalidad, bisa at aliw, ritwal
performance, Salubong, Aglipayan, liminality, efficacy-entertainment, ritual

Tungkol sa May-akda

Nakapagtapos ng MA in Literature (Filipino) si Ariel Diccion sa Pamantasang Ateneo de Manila noong 2011 at nagtuturo sa Paaralan ng Humanidades, Kagawaran ng Filipino simula pa noong 2002. Nakapagturo na rin siya ng Wika at Panitikang Filipino sa mga dayuhang mag-aaral noong maging bahagi siya ng visiting faculty program sa Peking University noong 2012 at 2016 at sa Beijing Foreign Studies University noong 2019. Miyembro at manlalaro ng improv si Ariel ng SPIT Manila at ng Beijing Improv, mga nangungunang pangkat na nagtatanghal ng improv comedy sa kani-kanilang mga lungsod. Nakapagturo na rin siya ng mga klase ukol sa improv sa Third World Improv, ang tanging improv training school sa bansa. Hinuhubog ng kaniyang interes sa ritwal, drama, pagtatanghal at sa arketipo ng pusong ang kaniyang mga pagtatrabaho at paglalaro.

Mahalagang katuruan ng Sangkakristiyanuhan ang Muling Pagkabuhay ni Hesus, ang bugtong na Anak ng Diyos na nagkatawang-tao, matapos siyang ipako sa krus. Para sa mga Kristiyano, hindi ganap ang naratibo ng pag-aalay ng sarili ni Hesus para sa kaligtasan ng sandaigdigan kung hindi ito magwawakas sa kaniyang muling pagkabuhay—patunay na napagwagian niya ang kamatayan at napagtagumpayan ang buhay na walang hanggan. Isang tiyak na ritwal upang matandaan—magunita at malagyan ng marka—ang mahalagang pangyayaring ito ang Salubong na ginaganap sa madaling-araw ng Linggo ng Pagkabuhay na isinasagawa ng Kongregasyon ng mga Aglipayano sa Paliparan, lungsod ng Marikina. Ang Salubong, kung gayon, ay isang pagpapalabas ng pagnanasa o adhikain ng isang Aglipayano kaugnay ng kaniyang pananampalataya.

Tatlo ang pangunahing layunin ng papel na ito: (1) mailarawan ang Salubong ng Paliparan at ang paghahanda para rito bilang isang pagtatanghal; (2) masuri ang karo, ang Galilea, at ang ruta—mga espasyong sangkot sa pagdaraos ng Salubong sa Paliparan—bilang mga lunan ng liminalidad na nagpapatibay sa pagiging pagtatanghal maging ng paghahanda o paggagayak para sa Salubong; at (3) matukoy at masuri ang mga elemento ng pagtatanghal ng Salubong ng Paliparan na bumabagtas sa bigkis ng bisa at aliw na katangian ng pagtatanghal. Matapos ang gayong pagsusuri, nilalayong mapagtibay na ang Salubong na idinaraos ng Kongregasyon ng mga Aglipayano sa Paliparan, Santo Niño, lungsod ng Marikina ay parehong ritwal at dula.

Ang Salubong Bilang Pagtatanghal

Taon-taon, ang pagsasagawa ng Salubong ay pinaghahandaan ng mga kasapi ng Aglipayanong Katedral ng Santo Niño Hesus upang matiyak ang matagumpay na pagdaraos nito. Sa isang banda, ang pagdaraos ng Salubong ay pagpapatibay sa papel ng pagiging Kristiyano na gumugunita sa naratibo ng Muling Pagkabuhay ni Hesus at nagpapasalamat sa biyaya ng kaligtasang tinanggap mula rito. Gayundin, ang pagsasagawa ng Salubong ng mga kasapi ng Katedral ng Santo Niño Hesus sa Paliparan ay pagkakataon upang mapagtibay nila ang pakikibahagi nila sa kanilang kongregasyon.

Ang Salubong Bilang Paggunita ng Naratibo ng Muling Pagkabuhay

Binubuo ang Salubong ng Paliparan ng humigit-kumulang sampung imahen na nakalulan sa ibabaw ng karo. Sa pinakaunahan ng prusisyon ang imahen ni San Pedro at sa dulo ang mga karo ng Señor Hesus Pagkabuhay at ng Nuestra Señora de Alegria. Tunay nga na ang bawat imahen ay representasyon ng isang tauhang bahagi ng naratibo ng pasyon at ng Muling Pagkabuhay ni Hesus. Kung kayâ, kung nasa prusisyon at ritwal ng Salubong ang imahen A at ang imahen B, magugunita ng sumasaksi sa Salubong na si Santa A at si San B ay bahagi ng naratibo ng muling pagkabuhay ni Hesus. Kung walang imahen ni Santa C, walang representasyon na magpapaalala agad-agad sa sumasaksi ng prusisyon na ang nasabing santa ay bahagi ng ginugunitang naratibo. Ang imahen kung gayon ay may papel sa pagpapagunita sa sumasaksi; ang pisikal na presensiya ng imahen ang nagiging tanda upang magunita na bahagi ang binibigyang-representasyon nito sa kuwentong inaalala.

Sa Paliparan, naging kaunti ang mga imahen na naisama sa Salubong dala ng pasya ng karamihan sa nagmamay-ari o tagapag-alaga ng imahen na lumahok sa Salubong ng Bayan kaysa sa Salubong sa Paliparan. Dahil sa mga usaping kinasangkutan ng mga Aglipayano

sa Bayan, nahati ang Kongregasyon, yaong mga nanatili sa simbahan sa Bayan at yaong mga nagtungo sa Paliparan upang muling itaguyod ang Katedral ng Santo Niño Hesus sa ilalim ng Iglesia Catolica Filipina Independiente.² Kung kayâ, may mga imahen na dating kasama sa Salubong sa Bayan na nakasama pa rin sa Salubong sa Paliparan, at may mga imahen na hindi na naging bahagi ng Salubong sa Paliparan.

Ang imahen ng San Juan ay isang halimbawa ng imahen na dating kasama sa Salubong sa Bayan na naging bahagi rin ng Salubong sa Paliparan.³ Bilang lunan ng signipikasyon, dalawang representasyon ang naitatanghal ng imahen na nasa karo: (1) ang tauhan na bahagi ng naratibo ng pasyon at muling pagkabuhay ni Hesus; at (2) ang bahagi ng naratibo na kinasasangkutan ng nasabing tauhan. Sa halimbawa ng imahen ni San Juan, (1) magugunita si San Juan mismo na naging isa sa mga apostol ni Hesus; gayundin, (2) maaalala na si San Juan ang tanging apostol (a) na nakasama ni Maria, ina ni Hesus, sa paanan ng krus na pinagpakuan kay Hesus, at (b) ang pinaghabilitan ni Hesus sa kaniyang ina habang nakabayubay siya sa krus. Kung hindi nakasama ang imahen ng San Juan sa Salubong ng Paliparan, walang pisikal na tanda na maghuhudyat agad sa sumasaksi ng Salubong patungkol kay San Juan at sa papel niya sa naratibong ginugunita. Kung magkagayon, hindi buo ang naratibong maitatanghal at maaalala.

Gayon ang hinarap na alalahanin ng Kongregasyon ng mga Aglipayano sa kanilang paglipat sa Paliparan nang nagpasya ang mga tagapag-alaga ng imahen ng Señor Hesus Pagkabuhay at Virgen Dolorosa na sa Salubong sa Bayan nila isasama ang mga nasabing imahen. Kung walang imahen ng Pagkabuhay at Virgen sa Salubong, walang pisikal na tanda na magsisilbing representasyon ni Hesus at ng kaniyang inang si Maria at ng mismong kuwento ng tagumpay ni Hesus sa kaniyang muling pagkabuhay at ng pagtatagpo nina Hesus at Maria. Kung magkagayon, hindi lamang magiging kulang ang naratibong ginugunita ng Salubong; bagkus, ang mahalagang bahagi ng naratibo ng muling pagkabuhay ang mawawaglit at maaaring malimot.

2 Ang kongregasyon ng mga Aglipayano na nasa katedral sa Paliparan sa kasalukuyan ay dating mga kasapi sa Parokya na nasa Bayan. Sa panahong saklaw ng pag-aaral, may dalawang malaking pangkat ng mga Aglipayano batay sa Konstitusyong Pansimbahan na pinanghahawakan ng pamunuan ng mga kaparian sa bawat panig. Matatalunton ang paghihiwalay sa dalawang pangkat nang magkaroon ng mga pagbabago sa Konstitusyon ng IFI ng 1947 sa pulong ng mga kaparian nito noong dekada setenta. May mga pangkat ng pari at obispo na pumanig sa bagong Konstitusyon na napagtibay noong 1977; samantala, may kabilang pangkat na hindi sumang-ayon dito at kinilala bilang walang bisa ang bagong Konstitusyon ng IFI at nanatili sa pagsandig sa Konstitusyon ng IFI ng 1947. Kaugnay nito, ang mga kongregasyon, parokya at katedral na pinangunahan ng mga pari at obispo ng bawat pangkat ay napasama sa paghihiwalay na ito. Noong dekada nobenta, alinsunod sa resolusyon ng kapulungan ng mga pari, ginamit ng mga kongregasyon sa ilalim ng Konstitusyon ng 1947 ang isa sa mga legal na pangalan ng simbahan: Iglesia Catolica Filipina Independiente (ICFI), upang maitangi sa mga parokya at kongregasyon sa panig ng Konstitusyon ng 1977 na nanatiling ginamit ang pangalang IFI. Dala ng mga kasong legal kaugnay ng pagkakahiwalay sa dalawang pangunahing pangkat Aglipayano, ang karapatan sa lupa at nakatindig na simbahan sa Bayan na dating nasa ilalim ng panig ng Konstitusyon ng ICFI ng 1947 ay napasailalim sa pamunuan ng pangkat ng 1977 Konstitusyon ng IFI ng 1977. Dahil dito, ang mga kaparian kasama ang ilang Aglipayano ay kumanlong sa kapilya sa Paliparan, na nasa pangangasiwa ng ICFI. Ang nasabing kapilya ay pinalaki upang maging angkop na tawaging Punong Katedral ng panig na lumisan mula sa Bayan.

3 Sa kabila ng pagkausap nina Obispo Supremo Armando L. dela Cruz at ng ilang mga kasapi ng kongregasyon sa Paliparan sa mga tagapag-alaga ng santo, ilan lamang ang nagpasyang sumama sa Salubong sa Paliparan, gaya ng pamilya ni Gng. Zeny de Guzman na isinama ang kanilang San Juan. Ilan pa sa sumama sa Salubong ng Paliparan ay ang imahen ng San Andres, na nasa pangangalaga ng mag-anak ni Gng. Ester San Andres; ang Santa Veronica, na nasa pangangalaga ng mag-anak ni Bb. Soledad Angeles; at ang imahen ng Santa Isabel, na nasa pangangalaga ng mag-anak ni Bb. Melinda Cruz.

San Juan. Pag-aari ni Gng. Zeny de Guzman at Pamilya. Larawang kuha ng manunulat

Galilea sa Sangandaan ng mga Kalyeng E. dela Paz at Agricultores. Nakagawian na blocking mula pa sa Bayan ang iharap din ang imahen ng San Juan [gitna] at Maria Magdalena (nanatili sa Bayan) sa Salubon ng Virgen at Pagkabuhay [kaliwa at kanan]. Larawang kuha ng manunulat

Salubong bilang Paglikha ng Naratibo ng Kongregasyon sa Paliparan

Nalunasan ang suliraning ito ng di-paggunita at maaaring pagwaglit sa alaala nang mahiram ng mga taga-Paliparan ang imahen ng Señor Pagkabuhay nina G. at Gng. Rudy at Linda Cruz,⁴ at nang magpasya si Jomai Josef, isang aktibong kasapi ng Samahan ng Kabataan

⁴ Nagmamay-ari ang mag-asawang taga-Paliparan na G. at Gng. Cruz ng sari-saring imahen. Isa na rito ang eksena sa karo na Salubong ni Hesus at Maria, na binubuo ng dalawang imahen: Si Señor Pagkabuhay at ang Mahal na Birhen. Isinasama ang eksena sa karo na ito sa prusisyon ng Salubong sa Bayan bago nangyari ang paglipat sa Paliparan. Ang nasabing imahen ng Señor Pagkabuhay ang hiniram para maging “solo” na imahen sa karo sa prusisyon ng Salubong sa Paliparan simula 2001.

ng kongregasyong lumipat sa Paliparan, na magpagawa ng bagong imahen ng Virgen Dolorosa. Dahil dito, noong Linggo ng Pagkabuhay ng 2001, naidaos ng kongregasyon ng mga Aglipayano sa Paliparan ang Prusisyon at Ritwal ng Salubong na nagtampok ang dalawang pangunahing tauhan—si Hesus at si Maria—na binigyang-representasyon ng imahen ng Señor Pagkabuhay at Virgen Dolorosa.⁵

Para sa kongregasyon ng mga Aglipayano sa Paliparan, ang patuloy na pagdaraos ng mga banal na gawain na nakasanayan na nilang isagawa noong nasa Bayan pa sila ay pagpapatibay nang matiwasay nilang pag-iral sa kabila ng mga pagbabagong naganap. Ang pagbabagong ito—ang paglisan mula sa Bayan, mula sa maituturing na komersiyal at politikal na sentro ng lungsod, upang tumungo sa Paliparan—na maaaring maghatid ng dagdag na pagkalito sa mga kasapi ng kongregasyon ang napigilan ng pagpapatuloy ng mga nakasanayang gawain.

Ang Salubong ang isa mga pangunahing gawaing pansimbahan na nagtatanghal ng gayong niloloob na katiwasayan at kaayusan ng kalagayan ng kongregasyon ng mga Aglipayano sa Paliparan sa kabila ng kaguluhang kinasangkutan nila. Bukod sa naratibo ng kaligtasan at pag-asa ng bagong buhay na nagugunita sa pagdiriwang ng Salubong, nagiging pagkakataon ang pagsasagawa nito upang magkasama-sama at magkatulungan ang mga kasapi ng kongregasyon. Ginagampanan din nila ang pagiging aktibong bahagi ng kanilang Aglipayanong kongregasyon sa Paliparan. Dahil aktibo ang pakikibahagi, masasabing ang mga kasapi ng kongregasyon sa Paliparan ay hindi lamang tagapaggunita ng muling pagkabuhay ni Hesus kundi tagapagbuo at tagapaglikha rin ng kasaysayan at identidad ng kanilang kongregasyon.

Ang kakayahan ng mga Aglipayano sa Paliparan na maging tagapagbuo ng nasabing naratibo ni Hesus ay makikilala sa kanilang mga pagpapasya na: (1) ilahok ang kanilang imaheng inaalagaan upang isama sa Salubong ng Paliparan, at/o (2) mag-alaga ng imaheng bagong isasama sa nasabing Salubong. Halimbawa nito ang pasya nina Gng. San Andres, Bb. Angeles, at/o Bb. Cruz na isama ang kanilang mga inaalagaang imaheng San Andres, Santa Veronica at Santa Isabel. Ang pasya ng tagapag-alaga ng mga imahen, na kasapi ng kongregasyon ng Aglipayano sa Paliparan, ang nagbibigay ng kakayahan at awtoridad na maging tagapagbuo ng naratibo ng Muling Pagkabuhay ni Hesus. Gayundin naman, dahil sa pagiging kasalukuyang tagapag-alaga ng Pagkabuhay at ng Virgen, natatangi ang papel sa kongregasyon ng Paliparan ng aking pamilya at ni Jomai at ng pamilya Josef bilang tagapagbuo ng naratibo ng muling pagkabuhay na ginugunita sa Salubong sapagkat ang mga pangunahing tauhan ng pagtatanghal ang aming inaalagaan.

Dahil hindi sumama ang marami sa mga tagapag-alaga at mga imahen mula sa Bayan nang lumipat ang ilan sa Paliparan, kaunting imahen lamang ang bumuo sa Salubong ng Paliparan. Kung ihahambing ang programa ng Mahal na Araw sa Paliparan sa mga programa ng Mahal na Araw noong ang parehong kongregasyon ay nasa Bayan pa, malaki ang nabawas sa bilang ng mga imaheng sumasama sa mga prusisyon ng Mahal na Araw at

5 Noong 2001, ang naging punong-abala sa pag-aasikaso at paggayak para sa Señor Pagkabuhay ay ang Samahan ng Kalalakihan sa pamumuno ni G. Robert Reyes. Katuwang niya ako at ang dalawa pang miyembro ng Samahan ng Kabataan noon na sina Arnold dela Cruz at Johnson Guevara. Bago sumapit ang Kuwaresma noong 2002, hiniling ng aming pamilya, sa tulong ng Presidenta ng Samahan ng Kababaihan, Gng. Francisca dela Paz, mula sa pamunuan ng simbahan at kina G. at Gng. Rudy at Linda Cruz na maging tagapag-alaga ng Señor Pagkabuhay.

San Andres. Pag-aari ni Gng. Ester San Andres at Pamilya. Larawang kuha ng manunulat

sa Salubong. Nagbunga ito ng mga guwang sa pila ng mga karo at imahen sa Salubong ng Paliparan na kailangan at maaari pang punan upang higit na maging buo ang naratibong ginugunita. At dahil ang pag-aalaga ng imahen ang siyang nagbibigay ng kakayahan at awtoridad sa kasapi ng kongregasyon sa Paliparan upang maging tagapagbuo ng naratibo ng Salubong, nagkaroon ng mga bagong tagapag-alaga ng mga bagong ipagagawang imahen na maisasama sa Salubong ng Paliparan.

Bukod sa aming pamilya at sa pamilya ni Jomai, dagdag na mga halimbawa sina Bb. Adoracion “Tita Dory” Eustaquio na naging tagapag-alaga ng ipinagawang imahen ng San Pedro ng Komite Sentral ng Katedral ng Santo Niño sa Paliparan at sina G. Dranreb “Dan” Cruz at Gng. Milagros “Aling Mila” dela Paz na naging tagapag-alaga ng imahen ni San Judas Tadeo. Bago naging tagapag-alaga ng mga imahen, karaniwang mga kasapi lamang

Santa Veronica. Pag-aari ni Bb. Soledad Angeles at Pamilya. Larawang kuha ng manunulat

sina Tita Dory, Dan, at Aling Mila ng kongregasyon ng mga Aglipayano sa Paliparan. Si Tita Dory at Aling Mila ay dati nang regular na maninimba noon pa mang nasa Bayan ang kongregasyon hanggang sa paglipat nila sa Paliparan. Si Dan naman ay naging sakristan

noong nakalipat na at nabuo ang kongregasyon sa Paliparan. Sa kanilang pagganap bilang tagapag-alaga ng mga imahen para sa Salubong, naging tagapagbuo rin sina Tita Dory, Dan, at Aling Mila, kasama ng iba pang tagapag-alaga ng imahen, ng naratibo ng muling pagkabuhay ni Hesus na kanilang pinagtatagni-tagni at ginugunita.

San Pedro. Ipinagawa ng pamunuan ng Samahan ng Kababaihan ng kongregasyon sa Paliparan ang imahen at naging tagapangalaga nito si Bb. Adoracion Eustaquio at Pamilya. Larawang kuha ng manunulat

San Judas Tadeo. Ang rebulto ay matagal nang nakasilong sa kapilya sa Paliparan. Hiniling ni G. Dan Cruz at Gng. Mila dela Paz ang pag-aalaga ng imahen para isama sa Prusisyon ng Mahal na Araw at Salubong. Larawang kuha ng manunulat

Sa bawat pagdadagdag ng imahen, dumarami rin ang nabibigyang-representasyon na tauhan at kuwento na bahagi ng naratibo ng Muling Pagkabuhay. Naipalalabas ang higit na maraming detalye o alaala ng kuwento ni Hesus sa bawat pagdadagdag ng imahen sa Salubong sa Paliparan. Gayundin, dumarami ang tagapagbuo ng nasabing naratibo dala ng pagdami rin ng mga tagapag-alaga ng sumasamang imahen sa Salubong. Gaya ng pagdami ng mga salitang isinusulat ng manunulat sa papel na naghahatid ng binubuong salaysay, ang pagdami ng mga imahen sa Salubong ng Paliparan ang nagtatanghal at naghahayag ng mas nabubuong naratibo ng muling pagkabuhay ni Hesus.

Kasabay ng paggunita at pagbuong ito ng naratibo ni Hesus, sa isa pang antas, nalilikha rin ang isang panibagong naratibo ng kasaysayan ng mga Aglipayanong binubuo ang bagong-tatag na kongregasyon sa Paliparan. Habang napupunan ang guwang o espasyo sa prusisyon ng Salubong at sa naratibo ng muling pagkabuhay sa pagdami ng imahen, may inookupahan ding espasyo ng kakayahan at awtoridad ang mga kasapi ng kongregasyon sa Paliparan na nagiging tagapag-alaga ng mga imahen. Ako at ang aking pamilya, ang mag-anak ni Jomai, si Tita Dory, si Aling Mila, at si Dan, kasama ng iba pang tagapag-alaga ng imahen ay bumubuo rin ng panibagong identidad na itatanghal at ipakikilala nila sa bawat Salubong na ilalabas mula sa loob ng katedral sa Paliparan. Sa isang banda, makikilala sa itinatanghal na Salubong ng kongregasyon sa Paliparan ang pagkatangi nito sa Salubong na ginaganap ng kongregasyon sa Bayan: iba ang hitsura ng bihis na nakagayak sa Señor Pagkabuhay, at iba ang anyo ng Mahal na Birhen sapagkat nakangiti ang mukha nito at nakalahad ang mga kamay. Gayundin naman, makikilala rin sa parehong pagtatanghal ng Salubong na umuugat ito sa kasaysayan at identidad mula sa nakaraang pag-iral sa Bayan: sa parehong lunan itinatayo ang Galilea kung saan magaganap ang pagsasalubong, sa parehong mga kalsada ng Barangay Santo Niño daraan ang ruta ng Salubong, apo sa tuhod ng orihinal na tagapangalaga ng Virgen Dolorosa sa kongregasyon sa Bayan—si Jomai, ang tagapag-alaga ng imahen ng Nuestra Señora de Alegria, ang anyo ng Mahal na Birhen sa Salubong sa Paliparan.

Sa gayon, dalawang magkaiba ngunit magkakawing na naratibo ang makikilala sa pagdaraos ng Salubong sa Paliparan: (1) ang naratibo ng muling pagkabuhay ni Hesus na binabalikan at inaalaral tuwing Linggo ng Pagkabuhay, at (2) ang naratibo ng pagiging Aglipayano sa Paliparan na tinutuklas at binubuo tuwing maglalabas ng Salubong.

Ang Salubong Bilang Restored Behavior

Mula sa gayong pagpapahalaga, ang nasabing magkakawing na naratibo na naihahayag ng Salubong ng Paliparan ay hindi naman masasabing ganap na bago dahil umuugat sa mga nakagisnang. Hindi rin masasabing ganap na pag-uulit lamang ng dati nang nagawa dahil laging may inihahatid na pagbabago sa bawat pagtatanghal ng Salubong sa kasalukuyan. Sa isang banda, ginugunita ang naisulat at naganap nang naratibo ng pasyon at muling pagkabuhay ni Hesus. Naitala na ang kuwentong ito sa mga Ebanghelyo at ang pagdaraos ng Salubong ay isang paraan upang mabalikan at muling alalahanin ang dalang tagumpay ng kuwentong ito sa sandaigdig. Sa isa pang antas, sa bawat taong pagdaraos ng Salubong sa bagong lunan sa Paliparan, ginugunita at binabalikan ng kongregasyon ang dati nilang pinanghahawakan at inaangking identidad noong sila pa ay nasa katedral sa Bayan. Bagamat may bagong paraan ng pagtatanghal ng Salubong ang mga bagong tagapag-alaga ng imahen sa Salubong ng Paliparan na nagiging bahagi ng binubuong kasaysayan ng kongregasyon, ang Salubong ay nagiging pagkakataon din upang maulit nila ang nakagisnang samahan at pagbubuklod noong sila ay nasa Bayan pa. Sa gayon, hindi lubusang bago o naiiba ang inaangkin na kasaysayan at identidad ng kongregasyon sa Paliparan, kundi isang kasaysayan at identidad na nakaugat sa kanilang pinagmulan. Bagamat ito ay pisikal na nilisan.

Dahil ang Salubong ng Paliparan ay pagsasagawa muli ng mga naganap at naisagawa na sa nakaraan upang may magunita, mailalarawan ang Salubong bilang pagtatanghal na naglalaman ng *twice-behaved behaviors* o *restored behavior* batay sa katangian ng

performance o pagtatanghal na ibinibigay ni Richard Schechner (*Performance Studies* 22-23). Dati nang naisalaysay ang naratibo ng Muling Pagkabuhay ni Hesus at dati nang isinasagawa ang Salubong ng mga Aglipayano sa Paliparan noong nasa Bayan pa ang kanilang kongregasyon. Ang maitanghal ng kongregasyon ng Paliparan ang Salubong na nakagisnang sa Bayan ang pagkilos na nais nilang maangkin (o irestore) at mapanghawakang muli. Kung kayâ, mahalaga na makausap ng pamunuan ng Katedral ng Santo Niño Hesus sa Paliparan ang mga tagapag-alaga ng imahen na kasama noon sa Salubong sa Bayan upang hingin ang pasya nilang sumama sa Salubong sa Paliparan, sapagkat hindi lamang ang naratibo ni Hesus ang siksik na nagugunita. Bagkus, tumatatag din ang pagtatanghal ng kasaysayang nais gunitain at panatilihin ng mga Aglipayanong nasa Paliparan kung marami rin ang makikiisa sa kanilang Salubong na dati na nilang kasama sa Bayan. Muli nilang maaangkin at maihahayag ang kasaysayang umuugot sa kanilang pinagmulang kongregasyon sa Bayan.

Gayunman, hindi isang mimetikong pagkilos ang Salubong sa Paliparan, na ginagagad lamang ang naganap na sa nakaraan. Bagkus, isa itong pagtatanghal na binubuo ng mga hakbang, ng isang proseso upang maisagawa ang pagpapalabas at maging bahagi ng kasalukuyan. Ang paggunita na naganap sa pagdaraos ng Salubong ng Paliparan ay hindi pagbabalik sa nakaraan upang manatili roon; kundi isang paghahatid, sa pamamagitan ng sinusundang proseso, sa kasalukuyan ng mga naganap sa nakaraan upang higit na mabigyang-halaga at matandaan ang mga ito ngayon. Sa pagtatangka na muling maidaos ang Salubong ng gaya noong nasa Bayan ang kongregasyon, sumasalikop din ang mga panibago at dagdag na paraan ng paghahanda para sa Salubong ng Paliparan. Dala na rin ito ng mga bagong kasapi na nagkakaroon ng awtoridad at kapangyarihan na maging tagapagbuo ng kasaysayan dahil mga tagapag-alaga sila ng mga imahen para sa Salubong. Sa gayong paraan, nagiging pagtatanghal din ang Salubong ng higit na buo at siksik na kasaysayan ng mga Aglipayano sa Marikina. Nagsasalikop ang pagnanasang umugat sa nakaraang karanasan sa Bayan at ang adhikaing lumikha ng bago at natatanging identidad bilang kongregasyon ng Aglipayano sa Paliparan. Kung kayâ, tunay na masaklap kung hindi maisasagawa ang pagtatanghal ng Salubong dahil hindi rin maitatanghal ang kasaysayan ng kongregasyon na nais nilang gunitain at likhain. Samakatuwid, ang kawalan ng kakayahang maitanghal ang Salubong ay maaaring magbunga ng pagkakawaglit ng kasaysayan ng kanilang kongregasyon at ng identidad na inihahayag nito.

Sa katunayan, hindi natupad ang orihinal na balak ng kongregasyon ng Paliparan na makasama sa kanilang Salubong ang mga imahen at mga tagapag-alaga nito na dating kasama sa Bayan. Gayunman, nagkaroon ng mga bagong tagapag-alaga at ng mga bagong imahen na lalahok sa Salubong ng Paliparan. Nagkaroon ng mga panibagong tagapagbuo, mga bagong tagapag-alaga ng imahen at bagong kasapi, ng Naratibo na gugunitain at lilikha para sa kanilang itinatag na kongregasyon sa Paliparan. Sa pagtatanghal ng nagbabagong kongregasyon sa Paliparan sa naratibo ng muling pagkabuhay ni Hesus at sa kasaysayan ng pagiging Aglipayano sa pamamagitan ng Salubong, nilayon pa rin ng mga kasapi nito na maihatid sa kasalukuyan at mabigyang-halaga ang nakagisnang gawain mula sa nakaraan. Ang pagtatanghal ng Salubong ay naipalalabas sa mga tiyak na espasyo upang maging kongkreto ang ginugunita at nililikhang mga naratibo. Sa pagsusuri ng mga espasyo ng pagtatanghal ng Salubong ng Paliparan, at ng proseso ng paghahanda sa mga ito, maaaring higit na makilala ang paghahatid sa kasalukuyan ng mga pagkilos na nais maangking muli ang halaga nito para sa mga Aglipayano sa Paliparan.

Liminalidad ng mga Espasyo ng Salubong ng Paliparan

Sa paglipat ng kongregasyon ng mga Aglipayano mula sa Bayan tungo sa Paliparan, hinarap nito ang mga pagbabagong dala ng muling pagbuo ng kasaysayan ng kanilang kongregasyon. Bahagi ng pagharap sa mga pagbabagong ito ang pagtatangka na ulitin ang mga nakasanayang gawaing pansimbahan upang mapanatili sa kanilang kamalayan ang parehong pagkakakilala sa sarili bilang isang kongregasyon. Sa pagnanais ng mga Aglipayano sa Paliparan na maidaos ang kanilang Salubong gaya ng dating pagsasagawa nito noong sila ay nasa Bayan, may mga hakbang at proseso sa paghahanda na tinangka rin nilang ulitin at panatilihin. Kasabay ng pagpapanatili at pag-uulit ng mga dating gawi, hinarap din ng kongregasyon sa Paliparan ang pagtatangi ng kanilang pangkat mula sa bagong kongregasyon sa Bayan. Kung kayâ, may mga bagong hakbang sa paghahanda at pagsasagawa na nailahok sa Salubong ng kongregasyon sa Paliparan. Nagtagpo sa Salubong ng Paliparan ang mga hakbang na ginagawa noon pa man at yaong inilalapat dala ng kasalukuyang kalagayan ng kongregasyong nagpapalabas nito.

Ang gayong pagtatagpo ng mga nakagawian at ng mga bagong hakbang ay matatagpuan sa pisikal na paglalagay ng palamuti at pagsasaayos sa mga espasyong pinaggaganapan ng Salubong upang ihanda ang mga ito sa gagampanang papel sa pagtatanghal. Susuriin sa bahaging ito ng pag-aaral ang proseso ng paghahanda sa tatlong espasyo—ang karo, ang Galilea, at ang ruta—upang maging angkop na lunan ng Salubong ng Paliparan. Nilalayan ng pagsusuring mapagtibay na ang paghahanda ng mga espasyong nabanggit ay bahagi ng pagtatanghal ng Salubong bilang tagapagpahayag ng binubuong kasaysayan ng kongregasyon na nagsasagawa nito.

Ang Liminalidad ng Karo ng Pagkabuhay at Karo ng Alegria sa Salubong

Tinutukoy ng liminalidad ang kalagayang nasa pagitan ng dalawang estado, yaong kalagayan ng pagtawid mula sa isang estado patungo sa isa pa (Schechner, *Performance Studies* 57-58, 61). Sa paghahanda ng kongregasyon sa Paliparan ng mga espasyong ito, nilalagan nila ng palamuti o gayak ang mga ito upang magsilbing tanda ng pagbabagong nilalayan.

Bago gamitin ng Señor Pagkabuhay ang karo na paglululanan nito, tinatangalan ng mga gayak na bulaklak at sayal at ibinababa mula rito ang imahen ng Hesus Nazareno.⁶ Gayundin ang nagaganap sa karo ng Virgen Dolorosa matapos ang prusisyon ng Biyernes Santo at bago ang prusisyon ng Salubong—tinatangalan ng lahat ng gayak at ibinababa ang imaheng nakalulan dito. Hinuhubaran ng anumang naunang palamuti o gayak ang dalawang karo na waring tinatangal ang anumang tanda na naroon na maghuhudyat na ito ay karo na naglulan at nagtanghal sa Hesus Nazareno at sa Virgen Dolorosa. Sa paghuhubad na ito, ang mga karo ay nagiging isang espasyong walang laman at walang ipinalalabas o ipinahahayag na kahit anuman maliban sa kahungkagan. Sa gayong kalagayang hubad, ang karo ay nagiging bukas sa panibagong paggayak dito, nalalagay sa estado ng kahinaan

6 Para sa taong 2001–2009, ang karong pinaglululanan ng Señor Pagkabuhay ay ang parehong karo na pinaglululanan ng Señor Hesus Nazareno sa prusisyon ng Huwebes at Biyernes Santo. Ang nasabing Nazareno at karo ay nasa pangangalaga ni Bb. Ana Niña dela Cruz. Hinihiram ng aming pamilya mula kay Niña at sa pamunuan ng kongregasyon ang nasabing karo para sa prusisyon ng Salubong sa Linggo ng Pagkabuhay.

o *vulnerable state* na katangian ng liminalidad, upang maging bago at ibang espasyong makapagtatanghal ng bagong palabas. Ang estadong ito ang mailalarawan bilang simula ng liminalidad ng espasyo ng karo mula sa dati nitong pagkakagamit patungo sa pagiging karo na bahagi ng Salubong.

Sa pagsapit sa liminal na kalagayan, hindi na karo ng Nazareno at hindi pa karo ng Pagkabuhay ang karong natanggalan ng mga gayak; bagkus, ito ay karo na pag-aari ng Simbahang Aglipay o ng kongregasyon ng Paliparan na walang anumang naihahayag o naitatanghal. Gayundin, hindi na karo ng Virgen Dolorosa at hindi pa karo ng Nuestra Señora de Alegria ang karong nalinisan ng mga bulaklak, sayal, at imahen; ito ay karo na pag-aari ni Jomai at ng kaniyang pamilya. Upang maihatid ang mga karong ito sa pagiging angkop na espasyo para sa Salubong, unti-unti itong ginagayakan nang panibagong bulaklak, sayal, at imahen.

Upang maging karo ng Pagkabuhay, unang inilululan ang imahen ng Señor Pagkabuhay sa ikalawang palapag ng karo ng Simbahan. Sa gabi bago ang Linggo ng Pagkabuhay, gagayakan ang karo ng mga rosas na puti at iba pang inihandang bulaklak. Matatapos ang paggagayak ng karo sa paglalagay ng mga poste at ilaw at ng sayal na puti rito. Maaaring makita na ang imahen ng Pagkabuhay ay isa ring palamuti, isa ring gayak sa karo upang ito ay maging karo ng Pagkabuhay. Kung kayâ, kahit ang ibinihis na palda, sash, at balabal, ang isinuot na peluka at Tres Potencias sa imahen ng Pagkabuhay ay nagsisilbing gayak upang baguhin ang karo ng Simbahan tungo sa nilalayon nitong bagong anyo para sa Salubong. Ang mga hakbang na ito ng paggagayak ang pumupuno sa liminal na kalagayan ng karo ng simbahan. Kung kayâ, ang mismong liminal na kalagayan ay pinupuno at sinisiksik ng proseso na naghahatid ng nilalayong pagbabagong-anyo. Ang liminal na kalagayan kung gayon ay hindi pagkakataon ng pasibong paghihintay kundi estadong puno ng aktibong pagkilos upang marating ang panibagong kalagayang nilalayon. Sa halimbawang kababanggit lamang, ang buong prosesong nakapaloob sa liminalidad ng karo ng simbahan ay naglalayong maihatid ito sa pagiging karo ng Señor Pagkabuhay na nararapat maging bahagi ng Salubong.

Gayundin ang prosesong pumupuno sa karo ni Jomai. Gagayakan ito ng rosas na pula at ng mga nakatuhog na sampaguita saka ilululan ang nabihisang imahen ng Nuestra Señora de Alegria. Matatapos ang paggagayak sa karo sa paglalagay ng mga ilaw at ng sayal na asul. Ang lahat ng hakbang ng paggagayak na ito, maging ang masalimuot ngunit masinop na pagbibihis sa imahen ni Maria at lalo't higit ang pagpapalit ng ulo at kamay ng Virgen Dolorosa upang magbagong-anyo sa pagiging Nuestra Señora de Alegria, ay sinasaklaw ng liminalidad ng karo ni Jomai upang maging angkop at karapat-dapat na karo ng Alegria para sa Salubong.⁷

Ang gayak na inilalagay sa mga karong inilarawan upang maging karo ng Pagkabuhay at karo ng Alegria ay nagsisilbing pisikal na tanda upang maitanghal ang pagbabagong nagaganap. Gaya ng blangkong papel na nilalagyan ng marka ng isinulat na salita, ang karo ay unti-unting nilalagyan ng sari-saring gayak upang magsilbing tagapagpahayag ng pagbabagong inilalapat sa espasyong walang laman. Ang gayak sa karo ng Pagkabuhay at ng Alegria ay maituturing na pagtatanghal din sapagkat mga tanda ito ng pag-aangking

⁷ Sa huling pakikipag-usap kay Jomai, binanggit niya na nagpagawa na rin siya ng iba pang katawan ng rebulto na kinakabitan ng ulo at kamay ng Nuestra Señora de Alegria. Sa gayon, gaya ng pagpapalit ng imahen ng Señor Nazareno at Señor Pagkabuhay, buong imahen din ang ipinapalit at inilululan sa karo ng Virgen Dolorosa upang maging karo ng Alegria.

muli (o pag-*restore*) ng mga dating paraan na isinasagawa ng Salubong sa Bayan. Bagamat ibang mga imahen at ibang mga karo ang ginagamit ng Salubong sa Paliparan, ang mismong pagkilos (o *behavior*) ng paggagayak ang siyang inuulit upang maangkin itong muli.

Kasabay ng mga inuulit na pagkilos at gayak, mayroon ding mga bagong kilos at gayak na inilalapat sa karo ng Pagkabuhay at ng Alegria na hindi ginagawa noon sa Salubong sa Bayan at kayâ natatangi sa Salubong sa Paliparan. Sa karo ng Pagkabuhay ng Bayan, halimbawa, gladiola at sampaguitang nakatuhog, pawang mga bulaklak na puti, ang iginagayak. Sa karo ng Pagkabuhay ng Paliparan, bulaklak na puti pa rin ang gayak ngunit rosas at asusena ang madalas na gamit para rito. Sumusubok din ako bilang tagapag-alaga ng Pagkabuhay sa Paliparan na gayakan ang karo ng mga bulaklak na may matitingkad na kulay, kaiba sa panay bulaklak na puti na gayak ng karo ng Pagkabuhay sa Bayan.

Maging sa damit na iginagayak sa imahen ng Pagkabuhay, Bagamat puti ang telang gamit sa pagbibihis sa Pagkabuhay sa Bayan at sa Paliparan, magkaiba ang disenyo at tabas ng damit ng bawat isa. Kadalasang yari sa makapal o mabigat na telang puti gaya ng *velour* o satin ang damit ng Pagkabuhay sa Bayan. Tinatabas ang telang ito upang bumuo ng hugis na kalahati-ng-bilog, saka pinagtatagpo ang dalawang dulo nito sa kanang balikat ng imahen ng Pagkabuhay habang hinahayaang bumagsak ang tela palihis sa dibdib ng imahen hanggang magkaroon ito ng kambang sa kaliwang baywang ng imahen. Ang gayong bagsak at tabas ng damit na iginagayak sa Pagkabuhay ng Bayan ang nakagisnang hugis ng pagdaramit ng nasabing imahen. Iniba at binago namin ng aking ina na si Aleli at ng aking kaibigan na si Jayjay Jivio ang paggagayak sa Pagkabuhay ng Paliparan mula sa nabanggit na anyo ng bihis ng Pagkabuhay sa Bayan. Palda, sash, at balabal na gawa sa malalambot na tela ang iginagayak sa Pagkabuhay sa Paliparan, na nagdudulot ng gaan at aliwalas sa kabuoang anyo ng imahen. Nagbuburda rin ng makukulay na beads at sequins sa damit ng Pagkabuhay sa Paliparan, kaiba sa damit ng Pagkabuhay sa Bayan na pilak at puti lamang lagi ang namamayaning kulay. Sa gayong paggagayak ng karo at imahen ng Pagkabuhay sa Paliparan, naitatanghal ang pagkakawing at pagkatangi ng kongregasyon ng Paliparan sa pinag-uugatang identidad mula sa pagiging Aglipayanong kongregasyon sa Bayan.

Sa gayak ng karo ng Alegria sa Paliparan, dahil apo si Jomai ng tagapag-alaga ng Virgen Dolorosa sa Bayan, nagtatagpo ang nakagisnang at ang panibago, tanda ng pagsunod sa ginagawa sa Bayan at ng pagtatakda ng bagong paraan ng kongregasyon sa Paliparan sa pagdaos ng Salubong. Inuulit ni Jomai ang paggamit ng rosas na pula at sampagitang nakatuhog na gayak sa karo ng Dolorosa sa Bayan sa paggagayak ng karo ng Alegria. Sa pagbibihis ng imahen, bestidang puti, kapang asul, at itim na belo kasama ng gintong rostrillo at sinag na may labindalawang tala ang iginagayak sa mukha at ulo ng Alegria, gaya ng ibinibihis din sa Dolorosa para sa Salubong. Sa katunayan, may mga pagkakataon na iginagayak sa Alegria ng Paliparan ang dati nang naisuot na damit ng Dolorosa sa Bayan sa araw ng Salubong. Gayunman, kasabay ng muling pag-aangkin ng dating paraan sa paggagayak ng karo ng Dolorosa sa Bayan para sa karo ng Alegria ng Paliparan, naglapat ng bagong gayak si Jomai para sa nahuli. Pangunahin dito ang pagpapalit ng ulo at kamay

Señor Hesus Pagkabuhay. Sa ilalim ng pangangalaga ng manunulat, binago ang paggayak ng bihis ng imahen at pati ang mga bulaklak upang maiba sa itsura ng nasa Salubong sa Bayan. Larawang kuha ng manunulat

ng Virgen Dolorosa upang gawin itong Nuestra Señora de Alegria. Sa Salubong sa Bayan, nananatiling ang imahen ng Virgen Dolorosa, mukha'y nagdadalamhati at palad ay magkadaop, ang nakalulan sa karo. Sa Paliparan, bago ang anyo ng Virgen na inihahanda sa karo para isama sa Salubong: ang Nuestra Señora de Alegria—nakangiti ang mata't labi, at nakahayag ang mga palad sa pakikipagtagpo sa imahen ng Pagkabuhay.

Nuestra Señora de Alegria. Pag-aari ni G. Dionne Mar "Jomai" Josef. Nakangiti ang mukha at nakabukas ang mga kamay ng Virgen na sumasama sa Salubong sa Paliparan. Larawang kuha ng manunulat

Ang liminalidad na pinagdaraan ng mga karo na gagamitin ng Pagkabuhay at ng Alegria para sa Salubong sa Paliparan ay nasisiksik at napupuno ng mga hakbang ng paggayak sa mga ito. Iginagayak ang mga bulaklak, sayal, imahen, at bihis nito upang maganap ang pagbabagong-anyo ng mga karo tungo sa pagiging karo ng Pagkabuhay at ng Alegria. Ang akto ng paggayak at ang mismong gayak na pisikal na tanda ng liminalidad na nagaganap ay pagtatanghal din dahil may pagkilos na nais angkining muli sa pamamagitan ng mga ito. Sa isang banda, ang karo ng Pagkabuhay at ng Alegria sa

Paliparan ay nagiging espasyo upang mabalikan at maangkin ang mga nakaraang gawi ng mga Aglipayano sa Bayan at maihatid ang mga ito sa kasalukuyan ng kongregasyon sa Paliparan. Sa gayon, ang karo ng Pagkabuhay at ng Alegria ay mga entablado ng pagtatanghal ng kongregasyon sa Paliparan upang ihayag na nakakawing ang kasaysayan nila sa kongregasyon sa Bayan, na lunan ng kapangyarihan at awtoridad ng pagiging Aglipayano. Sa pag-uugnay ng kasaysayan ng kongregasyon sa Paliparan sa kasaysayan ng kongregasyon sa Bayan, naaangkin din ng Paliparan ang isang kasaysayan ng pagka-Aglipayano na umuugat sa kasaysayan ng Simbahang Sarili na pinangunahan mismo ni Gregorio Aglipay.

Samantala, ang parehong mga karo ng Pagkabuhay at ng Alegria ay espasyo rin ng pagtatanghal ng bagong mga gayak at hakbang ng paggagayak. Sa pag-uulit bawat taon ng Salubong, higit na naaangkin ng kongregasyon sa Paliparan ang bagong mga gawi sa paghahanda para rito. Dala ng taon-taon na pag-aangkin ng mga bagong gawi at paraan ng paggagayak, patuloy ring naaangkin ng kongregasyon ang binubuo nilang kasaysayan bilang Aglipayano na nagmula sa Bayan ngunit ngayon ay nalipat sa bagong lugar ng Paliparan. Dahil sa pagiging naiiba at natatangi ng paggagayak ng bulaklak at ng bihis at anyo ng Pagkabuhay at ng Alegria ng kongregasyon ng Paliparan, naitatanghal ng pinagdaraanang liminalidad ng mga karo na natatangi ang kongregasyon ng mga Aglipayano sa Paliparan at hiwalay sa kongregasyon na nasa Bayan. Ang bagong gayak at paraan ng paggagayak ng mga karo ng Pagkabuhay at ng Alegria ay patuloy na pag-aangkin ng pinili at binubuong bagong kasaysayan at identidad ng mga Aglipayano nang sila ay humiwalay sa kongregasyon sa Bayan at lumipat sa Paliparan.

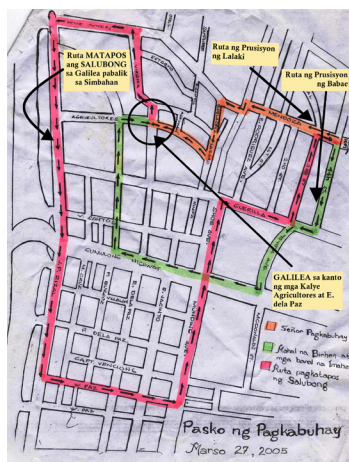
Ang pagdaan ng mga karo sa liminalidad para maging mga karo ng Pagkabuhay at ng Alegria para sa Salubong sa Paliparan ay nagsisilbing pagtatanghal ng kongregasyon ng mga Aglipayano na sangkot dito. Gaya ng mga pahina na naghahayag ng binubuong naratibo ng mga isinulat na salita, ang karo ng Pagkabuhay at ng Alegria bilang entablado ay nagtatanghal ng naratibo ng kasaysayan at identidad ng mga Aglipayano sa Paliparan dala ng gayak na inilagay sa karo. Ang mismong gayak—bulaklak, sayal, imahen, at bihis nito—gaya ng salitang nag-iiwan ng marka sa papel, ang pisikal na tanda ng pagbabagong-anyo ng mga karo at ng naratibo ng kasaysayang binubuo ng kongregasyon ng mga Aglipayano sa Paliparan.

Ang Liminalidad ng Galilea

Ang Galilea ang isa pang pangunahing espasyo sa Salubong ng Paliparan na dumaraan sa liminalidad. Sa Galilea nagaganap ang mismong pagtatago o Salubong ng imahen ng Señor Hesus Pagkabuhay at ng Nuestra Señora de Alegria na nakalulan sa kani-kaniya nitong karo. Gaya ng mga natalakay na karo sa naunang bahagi, dumaraan sa paghahanda at pagbabagong-anyo ang espasyo na gagamiting Galilea upang maging angkop itong lunan ng pagdaraos ng Salubong ng Paliparan.

Ang tahanan ni Gng. Albina “Aling Binang” Santos at ng kaniyang pamilya sa kanto ng mga kalyeng E. dela Paz at Agricultores, Barangay Santo. Niño, lungsod ng Marikina ang ginagawang Galilea para sa Salubong ng kongregasyon ng mga Aglipayano sa Paliparan. Sa katunayan, maging ang sangandaan ng nabanggit na kalye ay bahagi ng Galilea sa pagdaos ng nasabing Salubong. Bilang Galilea, ang bahay at tindahan ni Aling Binang ang nagiging Langit na lulugaran ng Mga Anghel; samantala, ang harap ng bahay sa gawi ng E. dela Paz

ang nagiging altar na himpilan ng mga obispo at pari at ang sangandaan ng E. dela Paz at Agricultores ang lunan ng Salubong ng mga Karo ng Pagkabuhay at ng Alegria.

Ruta ng Salubong mula sa Simbahan. Dalawang hiwalay na prusisyon [kahel at berdeng linya] ang nagmumula sa Simbahan [JCPI - taas kanan] patungo sa Galilea. Mula Galilea, isang prusisyon ang babalik sa Simbahan sa Paliparan [rosas na linya]. Ipinamimigay ang mga kopya ng mapa ng ruta sa mga punong-abala at mga kagawad na katuwang sa Salubong. Dokumento mula sa Pamunuan ng Salubong

Nagsisimula ang liminal na kalagayan ng mga espasyong nabanggit sa umaga ng Sabado de Gloria, bisperas ng araw ng pagdaraos ng Salubong. Gayunman, kaiba sa liminalidad na pinagdaraanan ng mga karo ng Pagkabuhay at ng Alegria, walang lantad na pagtatanggal ng mga dating gayak o elemento mula sa espasyo ng gagamiting Galilea. Gaya ng mga karaniwang araw, nananatiling tirahan ng pamilya ni Aling Binang ang kanilang bahay sa araw na ito. Nariyang lumabas o pumasok sila sa loob ng bahay o sa mga kuwarto. Bukás ang tindahan sa silong ng bahay ni Aling Binang buong araw kung kayâ maya't maya ay may bumibili at tumatambay rito. Patuloy rin na dinaraan ng mga pampubliko at pribadong sasakyan ang mga kalye ng E. dela Paz at Agricultores kahit “patay pa ang Diyos.” Samakatuwid, waring hindi nahuhubaran at hindi nahuhungkag ng mga laman ang mga nasabing espasyo para muling mabihisan para gawing Galilea.

Gayunman, kahit waring hindi nahuhubdan ng dating papel o tungkilin bilang tahanan, tindahan, at daanan, sisimulan ang proseso ng paghahanda ng mga espasyong ito upang ihatid sa pagiging Galilea. Igagayak ang mga tela at kurtinang puti upang matabingan ang tindahan sa silong ng bahay nina Aling Binang. Magkakabit ng mga telang asul at mag-iikot ng mga telang puti sa bakod ng azotea upang mag-anyong himpapawid at ulap ang gagawing Langit. Samantala, sa ibaba, sa harap ng itinabing na mga telang puti sa tindahan, ititindig ang mga disenyo ng altar at ng tatayuang Langit ng Soloistang Anghel para sa taong iyon ng Salubong ng Paliparan. Sa tapat ng bahay ni Aling Binang, ititindig ang mga ilaw at speakers na gagamitin upang higit na makita at marinig ang ritwal ng Salubong kinabukasan ng umaga. Ipatatong ang maliliit na imahen ng Santo Niño at iba pang santo sa altar matapos itong maitindig. Igagayak ang mga bulaklak, maging ang christmas lights at mga lobo kung mayroon, sa asotea. Titipunin ang bungkos ng mga kable ng mikropono, ilaw, at speakers upang hindi makasalabid. Susubuking sindihan ang mga

ilaw at paandarin ang sound system upang matiyak ang mabisang paggana ng mga ito. Kung kayâ, waring pagdaragdag ang nagaganap sa espasyo na nilalayong maging Galilea, hindi pagbibibihis-muli dahil waring walang naganap na paghuhubad ng dating gayak.

Galilea. Pinag-aanyong Langit ang tahanan at tindahan ng pamilya ni Gng. Albina Santos sa pagtatakip ng mga tela at tabla at pagtindig ng mga Batang Anghel sa azotea. Ang Altar sa ibaba ang himpilan ng mga pari at ng Tres Marias para sa Salubong. Larawang kuha ng manunulat

Sa isang antas, maaaring makilala na simboliko ang paghuhubad na nagaganap sa inilalarawang espasyo. Bagamat pagbibihis at paggagayak din, ang paglalagay ng mga tela at kurtinang puti sa harapan ng tindahan ni Aling Binang ay representasyonal ng paghuhubad sa buong espasyong gagawing Galilea. Ang pagtatabing ng telang puti sa bahay ni Aling Binang ay simboliko sa pagtatanggal ng mga dating nilalaman at ng nauna at dating gamit ng sangandaan ng E. dela Paz at Agricultores. Waring nabubura ng kaputian ng telang pantabing ang dating pagkakakilala at silbi ng buong espasyong iyon. At sa gayong pagbubura, mistula nang isang blangkong espasyong walang gayak ang lunan na iyon. Hindi na sangandaang binabagtas ng mga sasakyan, bahay na tinitirhan o tindahang pinagbibilhan ang espasyong iyon; ngunit, hindi pa rin ang nilalayong Galilea. Samakatuwid, ang paggagayak ng tabing ang siya ring paghuhubad sa espasyo upang maging bukas ito sa paggagayak at pagbibihis ng panibago para maging angkop para sa Salubong ng Paliparan.

Ang mga hakbang na nabanggit sa itaas, na nagsisimula sa pagtatabing sa tindahan ni Aling Binang, ay isa-isang nagaganap sa kahabaan ng Sabado de Gloria. Ang prosesong nabanggit ay bahagi ng pumupuno sa liminalidad na pinagdaraan ng espasyong inihahanda upang maging Galilea. Bahagi lamang sapagkat hindi natatapos ang liminal na kalagayan ng espasyong inihahanda para maging Galilea hanggang hindi nailalagay ang huling gayak dito. Nananatiling nasa liminal na kalagayan at hindi ganap na Galilea ang espasyo hanggang hindi tumitindig ang Mga Anghel at ang Soloistang Anghel sa Langit na inihanda. Dumarating lamang ang mga batang babae na gaganap bilang Mga Anghel pagsapit ng alas-tres ng madaling-araw ng Linggo ng Pagkabuhay. Papupuwestuhin ang Mga Anghel sa asotea na ginayakan at ang Soloistang Anghel sa inihandang entablado para sa kaniya.

Tunay ngang hindi sapat ang paglalagay ng mga gayak na tela, christmas lights, lobo, mga entablado, ilaw, at speakers upang maging ganap na Galilea ang espasyong inihanda.

Magiging mabisang Galilea lamang ang espasyo, ang tagpuan ng matagumpay na Salubong ng mga imahen ng muling nabuhay na Hesus at nagagalak niyang inang si Maria kung naroon ang Mga Anghel na magpapatalastas at magpapahayag ng dakilang pagtatagpo na ito. Samakatuwid, ang Mga Anghel, bilang gumaganap ng papel sa gagawing palabas na Salubong sa Galilea, ay gayak din na pumupuno at nagbibigay-tanda sa liminalidad ng espasyong inihahanda.

Anghel at Alegria. Aawitan ng Soloistang Anghel ng Aleluya at Aba Ginoong Maria ang imahen ng Mahal na Virgen. Larawan mula sa artsibo ni Jomai Josef.

Katulad ng sa mga karo ng Pagkabuhay at ng Alegria, maituturing rin na pagtatanghal ang paggagayak at ang mismong mga gayak na inilalagay sa espasyong nilalayong maging Galilea. Ang bahay ni Aling Binang at ang sangandaang kinalulugaran nito ang siyang espasyo ring ginagamit ng mga Aglipayanong lumipat sa Paliparan noong sila ay nasa Bayan pa upang maging Galilea. Sa pagpayag ni Aling Binang na gamitin muli ang kanilang tahanan ng kongregasyon sa Paliparan bilang Galilea, naisasagawa ang muling pag-aangkin na dating ikinikilos ng mga Aglipayano noong sila ay nasa Bayan pa. Sa gayon, naitatanghal din ng kongregasyon ang kanilang adhikain na maiugat ang kanilang kongregasyon sa pinagmulang kongregasyon sa Bayan na nakakawing sa kasaysayan ng Simbahang Sarili. Masasabing ang pagpapatuloy ng Salubong ng Paliparan sa Galilea na nakagisnang espasyo ay muling pag-aangkin ng identidad na waring nabitawan noong sila ay lumisan sa Bayan. Gayundin naman, sa pagsubok sa mga bagong paraan ng paggagayak sa Galilea na hindi nagagawa ng kongregasyon sa Paliparan noong sila ay nasa Bayan pa: paggamit ng mga lobo sa Langit, paggamit ng mga inukitang panel o ng katsang nilagyan ng tina o *dye* upang magsilbing backdrop, at iba pa, pinagtitiyay at inaangkin nilang muli ang paglipat sa Paliparan bilang hiwalay at ibang pangkat mula sa kongregasyon sa Bayan.

Magkatambal na pagtatanghal kung gayon ang nagaganap sa paggayak ng tahanan ni Aling Binang bilang dati nang Galilea: ang pagbawi at muling pag-aangkin ng paghahanda ng Galilea mula sa nakaraan noong sila ay nasa Bayan pa at ang patuloy na pag-aangkin ng bagong identidad ng pagka-Aglipayano mula sa kasalukuyang pasyang bumuo ng hiwalay na kongregasyon sa Paliparan.

Pagtatanggal ng Belong Itim. Matapos umawit ng Anghel, tatanggalin niya ang lambong ng pagluluksa upang itanghal ang nagagalak na anyo ng Nuestra Señora de Alegria. Larawang kuha ng manunulat

Samantala, ang mismong gayak sa espasyong inihahanda upang maging Galilea ay nagsisilbing pisikal at kongkretong tanda ng mga naganap sa espasyo. Ang gayak ang marka na nagpapatunay na dumaan sa liminalidad ang espasyo: naihatid na ito mula sa pagiging tahanan, tindahan, at sangandaan tungo sa pagiging lunan ng pagtatagpong muli ni Hesus at ni Maria. Gayundin, ang mga gayak ay mga nagtatanghal na tanda ng pag-aangkin ng espasyong iyon upang maging Galilea ng Salubong sa Paliparan.

Ang Liminalidad ng Ruta ng Salubong

Dagdag sa karo at sa Galilea, isang mahalagang espasyong masusuri sa Salubong ng Paliparan ay ang ruta na dinaraan nito. Tinutukoy ng ruta ang itinakdang landas ng mga kalyeng babagtasin ng Salubong mula sa paglabas ng prusisyon ng mga lalaki at ng prusisyon ng mga babae⁸ galing sa Katedral ng Santo Niño Hesus sa 4th Street hanggang sa pagtatagpo ng mga ito sa Galilea upang magpatuloy bilang iisang Prusisyon ng Salubong hanggang sa pagbalik nito sa katedral. Ang espasyong bumubuo sa ruta ay ang mga kalsadang papasukin, daraanan, at lalabasan ng Prusisyon ng Salubong. Sa pagdaraos ng Salubong, dumaraan din ang mga kalsadang bahagi ng ruta sa liminalidad.

Tulad ng sangandaan ng E. dela Paz at Agricultores na bahagi ng ginagawang Galilea, ang mga kalsadang nakatakdang daluyan ng Salubong ng Paliparan, sa karaniwang mga araw, ay binabagtas ng sari-saring sasakyan at tinatawid ng maraming tao. Mas marami sa mga kalsadang sinusuong ng ruta ng prusisyon ng mga lalaki mula katedral ng Santo Niño hanggang sa Galilea ay bihirang daanan ng mga pampublikong sasakyan gaya ng FX at dyipni. Mas madalas na mga traysikel lamang ang mga nakapapasok na sasakyan sa mga espasyong ito, lalo pa't residensiyal ang lokasyon ng mga kalsadang ito na bahagi ng Paliparan Subdivision at ng Manotoc Subdivision. Samantala, ang mga dinaraanang kalsada ng prusisyon ng mga babae mula sa katedral patungong Galilea ay bahagi na ng Bayan. Bagamat residensiyal pa rin ang nasabing lunan, higit na maraming uri ng pampublikong sasakyan ang parito't paroon upang makasapit sa at makalisan ng Bayan.

⁸ Ang prusisyon ng lalaki ay tumutukoy sa pila ng mga umiilaw sa prusisyon na ang tanging imahen na kasama ay ang Señor Pagkabuhay. Tumutukoy naman sa prusisyon ng babae ang pila na kasama ang imahen ng Nuestra Señora de Alegria. Sa prusisyon ng babae rin kasama ang iba pang imahen at karo ng mga apostoles at iba pang tauhan sa naratibo ng pasyon at muling pagkabuhay ni Hesus.

Sa araw ng Linggo ng Pagkabuhay, ang mga kalsada ng Barangay Santo. Niño sa Marikina ay dumaraan sa liminalidad upang maidaos ang Salubong ng kongregasyon ng mga Aglipayano sa Paliparan. Hindi gaya ng mga karo ng Pagkabuhay at ng Alegria, hindi lantad ang paghuhubad ng anumang dating gayak sa mga kalsada ng Barangay Santo Niño. Kung kayâ, upang matukoy ang simula ng liminalidad ng nasabing espasyo upang maging ruta ng Salubong, mahalagang isaalang-alang ang layunin ng paglikha o pagtatakda at paggamit ng gayong ruta.

Makatutukoy ng tatlong layunin sa paggamit ng espasyo ng ruta ng Salubong sa Paliparan: (1) ang hindi pagtatagpo o ang pananatiling nakakubli sa isa't isa ng Prusisyon ng Lalaki at Prusisyon ng Babae sa sandaling lumakad na ang mga ito nang magkahiwalay mula sa katedral sa Paliparan hanggang bago ito makarating sa Galilea; (2) ang mismong pagtatagpo sa Galilea ng dalawang Prusisyon upang maisagawa ang Salubong ng imahen ng Pagkabuhay at ng Alegria; at (3) ang pagpapatuloy bilang iisang prusisyon sa nalalabing ruta ng Salubong ng Paliparan upang maipakita ito sa ibang manonood. Kaugnay ng layuning ikubli ang dalawang prusisyon sa isa't isa, mahalagang hindi "magtagpo" o "magkita" ang imahen ng Señor Hesus Pagkabuhay at ng Nuestra Señora de Alegria bago sila magsalubong sa Galilea. Kung kayâ, kahit sa pagtitipon ng mga imahen sa katedral bago magsimula ang Salubong, iniiwas o inilalayo ng mga tagahila at tagatulak ng mga karo ng Pagkabuhay at ng Alegria ang mga imahen sa isa't isa. Gayundin naman, sa pagtukoy ng mga kalsadang daanan sa ruta ng magkahiwalay na prusisyon ng lalaki at ng babae, isinasaalang-alang na hindi magkukrus o magtatagpo ang landas ng dalawa bago ang nakatakdang pagtatagpo sa Galilea. Samakatuwid, matindi ang pagpapahalaga at bisa ng Salubong ng imahen ng Pagkabuhay at ng Alegria na dapat maganap sa Galilea, at hindi sa iba pang lunan o espasyo at oras o panahon. Sa Galilea lamang dapat maihayag sa isa't isa ang mga prusisyon, lalo't higit ang mga imahen ni Hesus at ni Maria upang maituring na matagumpay ang pagdaraos ng Salubong.

Upang maging matagumpay at mabisa ang pagdaraos ng Salubong, kinakailangan na ang espasyo ng ruta ay may kakayahang matulungan ang pagkukubli sa isa't isa at pagtatagpo sa wastong lunan at panahon ng prusisyon ng mga lalaki at prusisyon ng mga babae. Sa isang banda, dahil bahagi ng ruta ng Salubong ang Galilea, nagsisimula ang liminalidad ng ruta sa pagsisimula rin ng liminalidad ng Galilea na tinukoy at inilarawan sa itaas. Gayunman, kung susuriin ang ruta ng Salubong ng Paliparan bilang espasyo na dinaraan at dinadaluyan ng mga prusisyon at nilalayong ikubli at ihayag ang mga ito sa angkop na panahon, nagsisimula ang liminalidad ng mga kalsada sa Barangay Santo Niño na magiging ruta, pagsapit ng takipsilim, kapag nalambungan na ng dilim ng paglubog ng araw ang espasyong ito. Dala ng paglubog ng araw, hindi lamang dumidilim ang espasyo kung kayâ higit itong nagiging angkop na espasyo ng pagkukubli kundi, inihuhudyat na rin nito ang marahang pagkaunti ng mga sasakyan at mga taong gumagamit sa mga kalsada bilang daanan at tawiran. Unti-unting nahuhubdan ng dati at karaniwan nilang gayak—ang mga sasakyan at taong nagpapatunay na daanan nga ang mga kalsadang ito upang maging handa ito sa gaganaping Salubong ng Paliparan. Sa pagsapit ng hatinggabi at ng madaling araw ng Linggo ng Pagkabuhay, ang mga kalsadang magiging ruta ng Salubong ng Paliparan ay walang laman dahil natanggalan na ng dati nitong identidad bilang daanan ng mga sasakyan at tao, kung kayâ bukas upang magayakang panibago ng ibang identidad. Sa pagkakataong iyon, hindi na mga kalsada ang nasabing mga espasyo; ngunit, dahil dumaranas ng liminalidad, wala pa ring bagong kakayahan at identidad ang mga nasabing espasyo.

Sa pagsikot ng Salubong ng Paliparan sa mga kalsada ng Barangay Santo Niño, nagiging espasyo ng pagtatanghal ang buong pamayanan. Sa nasabing espasyo, ipinapalabas ng kongregasyon ng mga Aglipayano mula sa Paliparan ang kanilang ginugunita at ipinagdiriwang na naratibo ng tagumpay ng muling pagkabuhay ni Hesus. Gayundin, naipapalabas ng nasabing kongregasyon ang binubuo nilang bagong identidad na dala ng paglipat mula sa Bayan patungong Paliparan. Gaya ng nabanggit sa itaas, ang bawat karo at imahen na bahagi ng Salubong ang nagsisilbing representasyon ng mga tauhan at ng kanilang pakikibahagi sa naratibo ng muling pagkabuhay ni Hesus. Gayundin naman, ang parehong mga karo at imahen ay representasyon ng tagapag-alaga at/o may-ari ng imahen na nagiging aktibong kasapi at tagapagbuo ng kasaysayan ng mga Aglipayano sa Paliparan. Ang munti at indibidwal na palabas ng bawat karo at imahen at ang nabubuon ng mas malawak na naratibo dala ng pagtatagni ng mga ito ang naitatanghal sa kabuoan ng ruta ng Salubong ng Paliparan.

Tres Marias at Pagkabuhay. Sagisag ang Tres Marias sa mga babaeng unang nakabatid sa Muling Pagkabuhay ni Hesus. Pinanatili ng Salubong sa Paliparan ang pagdaan sa Shoe Avenue malapit sa Marikina Sports Complex [gusali sa kaliwa]. Larawang kuha ng manunulat

Sa pagdaan ng Salubong ng Paliparan, mula sa paglabas ng magkahiwalay na prusisyon ng mga lalaki at ng mga babae galing sa katedral hanggang sa pagbalik ng pinag-isang Prusisyon ng Salubong rito, hindi na mga kalsadang daanan ang mga kalye ng Barangay Santo Niño. Bagkus, ang espasyong iyon ang mismong entablado ng inilarawang pagtatanghal sa itaas. Samakatuwid, kaiba ang proseso ng liminalidad ng karo at ng Galilea, na nagwawakas sa paglalagay ng huling gayak upang maging karapat-dapat at angkop na espasyo ng pagpapalabas, sa proseso ng liminalidad ng ruta ng Salubong sa Paliparan. Ang paglalagay ng gayak sa ruta, sa kabuoan ng haba at tagal ng pagsikot at pagdaan ng Salubong sa mga kalsada ng Barangay Santo Niño, ang mismong naghuhudyat ng kagampan ng pagbabago ng espasyong iyon. Tunay nga, ang mismong prusisyon at ritwal ng Salubong ng Paliparan, ang lahat ng mga elemento at bumubuo nito, ay pawang

Nuestra Señora de Alegria. Pinanatili pa rin ang pagdaan ng Salubong ng Paliparan sa bahaging ito ng J.P. Rizal Street sa Bayan. Nasa likod ng imahen ang isang lumang bahay sa Marikina na tahanan ng isa sa mga Aglipayanong sumama sa paglipat ng kongregasyon sa Paliparan. Larawan mula sa artsibo ni Jomai Josef.

Señor Hesus Pagkabuhay. Pabalik na sa Katedral sa Paliparan ang imahen ng Pagkabuhay, mula sa bahaging ng Shoe Avenue na papalayo na sa Bayan. Larawang kuha ng manunulat

mga gayak at palamuti rin ng espasyong dumaranas sa liminalidad habangang mga elemento ring ito ang nagtatanghal sa parehong espasyong iyon. Ang dumaraan na Salubong ng Paliparan ang siyang tanda na pumupuno sa espasyo ng mga kalsada ng Barangay Santo Niño, gaya ng isinulat na salita na pumupuno sa blangkong espasyo ng papel. Masasabing ang liminalidad na pinagdaraan ng espasyong ruta ng Salubong ang panahon ng mga pagtatanghal ng ginugunita at nililikhang naratibo ng kongregasyon ng mga Aglipayano ng Paliparan. Ang angkop na espasyo ng pagtatanghal ng Salubong ng

Paliparan ay ang kalagayang liminal. Ang kaganapan upang maging handa ang espasyo ng ruta para sa pagpapalabas ay ang kalagayan nitong nasa transisyon o nagbabagong-anyo.

Ang tatlong pangunahing espasyo ng Salubong ng Paliparan: ang karo, ang Galilea, at ang ruta, ang mismong mga lunan ng mga pagtatanghal ng mga naratibong nais gunitain at likhain ng mga Aglipayano ng Paliparan. Kailangang ihanda ang mga espasyong ito upang maging angkop na lunan ng pagpapalabas. Ang proseso ng paghahandang ito ang liminalidad na nararapat daanan ng mga espasyo. Kung kayâ, kailangang gayakan ang bawat espasyong sangkot upang malagyan at maiwanan ng mga tanda na maghuhudyat na naganap na nga ang pagbabagong-anyo. Sa gayong nagagayakang kalagayan magiging handa ang mga karo, ang Galilea, at ang ruta ng Salubong. Ang mga karo at Galilea ay humahantong sa pagtatapos ng liminalidad upang maging angkop na mga espasyo sa pagsasagawa ng Salubong ng Paliparan. Gayunman, ang kahandaan ng ruta upang maging karapat-dapat na espasyo ng pagtatanghal ng Salubong ay ang kalagayan nitong liminal. Ang gayong paghahanda at paggagayak ng mga nabanggit na espasyo ang siyang naghahatid ng bisa at aliw sa taon-taong pagtatanghal ng Salubong ng Paliparan.

Talaban ng Bisa at Aliw sa Salubong ng Paliparan

Sa itaas, sinuri ng pag-aaral ang Salubong ng kongregasyon ng mga Aglipayano sa Paliparan, Santo Niño, Marikina upang mapagtibay ang pagiging pagtatanghal. Gayundin, sa sumunod na bahagi ng pag-aaral, sinuri ang karo, ang Galilea, at ang ruta ng Salubong upang mabigyang-halaga ang liminalidad na pinagdaraan ng mga espasyong ito upang maging angkop na lunan ng pagtatanghal ng Salubong. Dagdag dito, ang mismong pagdaan sa liminalidad ng mga espasyo ay pagkakataon din upang maganap ang pagtatanghal ng pagbabagong-anyo na dala ng paggagayak sa mga espasyong ito. Sa bahaging ito, muling susuriin ang pagtatanghal ng Salubong ng Paliparan upang matukoy ang kinalalagyan nito sa magkabit na ispektrum ng bisa at aliw sa pagkakapaliwanag ni Schechner. Tinutukoy rin ni Schechner na ritwal ang pagtatanghal na matimbang ang bisa; samantala, dula o drama ang pagtatanghal na matimbang sa aliw (*Performance Theory* 120-124).

Ang Salubong ng Paliparan ay pagtatanghal ng magkaiba ngunit magkakawing na gawain o pagkilos mula sa nakaraan na nais maangking muli para sa kasalukyan: (1) ang paggunita ng naratibo ng muling pagkabuhay ni Hesus ng kongregasyon sa Paliparan bilang Kristyano, at (2) ang pagbuo ng kasaysayan ng bagong-lipat at bagong-tatag na kongregasyon sa Paliparan bilang Aglipayano. Sa pagsusuring gagawin, ang unang pagtatanghal ay pagtitibayin bilang higit na nakapanig sa bisa, ang pangalawa sa aliw.

Ang Bisa ng Salubong ng Paliparan

Ayon kay Schechner, higit na tinutungo ng isang pagtatanghal ang bisa kung tinuturo nito ang mga sumusunod:

- may nilalayan itong resulta o bunga
- may pakikipag-ugnayan sa isang transendental at di-nakikitang *Other*, na nagsisilbing manonood o tagapakinig
- nagbibigay-representasyon ito sa isang simbolikong panahon

- masasabing ang mga nagpapalabas ay nasasaniban ng ibang kapangyarihan o kaya'y nabibigyan ng kakaibang kakayahan (na mailalarawan bilang sobrenatural)
- nagbibigay ng pagkakataon sa mga manonood o tagapakinig na makisangkot sa pagtatanghal
- nanghihiakyat sa manonood na paniwalaan ang ipinalalabas o itinatanghal sa pagtatanghal
- pinipigilan ang manonood sa pagbibigay-puna at pagsalungat sa mga nagaganap sa pagtatanghal
- pinahahalagahan ang pagkamalikhain ng kolektibo o ng komunidad

Pangunahing layunin ng kongregasyon ng Paliparan, bilang mga nananampalatayang Kristiyano, sa pagsasagawa ng Salubong ang gunitain ang muling pagkabuhay ni Hesus at ipagdiwang ang tagumpay at kaligtasang hatid nito sa Sangkakristiyanuhan. Ang taontaong pagtatanghal ng Salubong, para sa kongregasyon sa Paliparan, ay isang akto rin ng pagsamba at pasasalamat, waring isang panalangin, sa Diyos na nagdala sa kanila ng kaligtasan mula sa kasalanan. Kung kayâ, bilang akto ng pagsamba sa Diyos, nilalayon ng patuloy na pagtatanghal ng Salubong taon-taon ng kongregasyon sa Paliparan ang patuloy rin nilang pagtanggap ng biyaya ng kaligtasang espirital at tagumpay mula sa kamatayan, dala ng muling pagkabuhay ng Anak ng Diyos. Ang nilalayong bunga sa pagsasagawa ng Salubong ay magmumula, kung gayon, sa Diyos na nagkaloob ng Anak upang maging Tagapagligtas. Sa gayong pagsusuri, ang pangunahing manonood ng Salubong ng Paliparan ay ang Diyos, ang kinikilala at sinasambang Transendental na Nilalang, na siyang magpapasya kung ang isinagawang pagtatanghal ay karapat-dapat na patuloy na biyayaan. Samakatuwid, ang pagtatanghal ng Salubong ng Paliparan ay pakikipag-ugnayan sa Transendental na Nilalang, na humihiling ng patuloy na biyaya mula sa kaniya.

Nilalaman ng pagtatanghal ng Salubong, sa pagbibigay-representasyon ng mga karo at imaheng kabilang sa prusisyon, ang naratibo ng muling pagkabuhay ni Hesus. Sa katunayan, sa pagsasalubong ng mga karo at imahen ng Señor Hesus Pagkabuhay at ng Nuestra Señora de Alegria sa Galilea, nabibigyan-representasyon din ang muling pagtatagpo ng mag-inang Maria at Hesus matapos ang kanilang paghihiwalay dala ng kamatayan sa krus ng anak. May mga anghel mula sa kalangitan pang umaawit at nagbubunyi sa muling pagkabuhay ni Hesus at sa pag-uwi niya sa kaniyang inang naglululksa at nalalambungan ng belong itim. Sa pagtatanghal ng Salubong, inihahatid sa kasalukuyang espasyo at panahon ang lunan at oras na pinangyarihan ng pagkikita ng mag-inang Maria at Hesus.⁹

Kung kayâ, kailangang ihanda at gayakan, dumaan sa liminalidad ng mga espasyong sangkot sa pagdaraos at nagpapalabas ng Salubong. Kailangang gayakan ang mga karo ng mga imahen, ang sangandaan ng E. dela Paz at Agricultores at ang tahanan at tindahan ni Aling Binang upang maging Galilea, at ang mga kalsada ng Barangay Santo Niño upang maging ruta ng Salubong. Ang paggagayak sa mga espasyong nabanggit ang naglalapat ng bagong kakayahan sa mga ito upang maihatid ang simbolikong tagpuan ng muling pagkikita nina Hesus at Maria sa kasalukuyang lunan at panahon. Ang sangandaan ng E. dela Paz at Agricultores ay ang Galilea, ang historikal na rehiyon ng Israel kung saan nanahan si

⁹ Mahalagang banggitin na ang naratibong itinatanghal ng Salubong—ang pagkikita ng Muling Nabuhay na Hesus at ng kaniyang inang si Maria—ay walang batayan sa mga Ebanghelyo sa bibliya. Masasabing bunsod ng Kristiyanong tradisyon at ng mga apokripal na naratibo ang pag-iral ng “unang pagkikita ng mag-ina” sa kamalayan ng mga mananampalatayang Pilipino.

Hesus at si Maria, na siyang tutunguhin ni Hesus sa kaniyang muling pagkabuhay upang makita ang kaniyang nagluluksang ina. Ang simbolikong panahon na naihahatid ng mga nagayakang espasyo sa kasalukuyang realidad ang pinupunan at nilalagyan ng marka ng mismong pagtatanghal ng Salubong.

Sa pagkakataong iyon ng pagtatanghal ng Salubong, ang mga gayak sa sari-saring espasyo ay nagkakaroon din ng bagong kakayahan at kapangyarihan; nang sa gayon, magkaroon din ng kakayahan at kapangyarihan ang mga espasyong ito na maghatid ng simbolikong tagpuan. Ang imahen ng Pagkabuhay at ng Alegria ay hindi na nga lamang rebultong yari sa kahoy na nabibihisan ng damit; bagkus, ang mga nasabing Imahen ang mga gumaganap ng papel, tulad ng mga aktor sa entablado, bilang Hesus na muling nabuhay at bilang Inang Maria na magwawakas ang pagluluksa sa katuwaan. Ang mga batang babaeng nabibihisan ng bestidang puti at nagagayakan ng mga pakpak ay ang Mga Anghel ng kalangitan. Sila ang tagapaghayag ng balita ng luwalhati at tagumpay ng muling pagkabuhay ni Hesus. Maging ang Tres Marias na kasama sa kabuoan ng prusisyon at hihimpil sa Altar sa Galilea, hindi lamang sila tatlong dalagang kasama sa Salubong; bagkus sila, na nagagayakan ng bestidang puti, ang mga kababaihan ng Herusalem na unang nakatanggap ng balita sa Anghel na muling nabuhay si Hesus at nilisan na ang kaniyang libingang bato. Katuwang ng pag-aangkin ng bagong katangian at kakayahan ng mga espasyo ang pagkakaroon din ng panibagong identidad at natatanging kakayahan ng mga gayak sa espasyong iyon. Sa pagkakaroon ng gayong bagong kakayahan ng mga imahen, batang babae, dalaga at ng iba pang gayak sa pagdaraos ng Salubong, higit na nagiging ganap at totoo ang naratibong ginugunita.

Sa pagdaraos ng Salubong ng kongregasyon sa Paliparan, mahalaga na maihanda ang mga espasyo at gayak upang magkaroon ng kakayahan ang mga ito na maghatid sa kasalukuyang realidad ng mga pangyayaring ginugunita. Sa pagtatanghal ng Salubong, hinihikayat ang mga sumasaksi nito na paniwalaan ang mga nagaganap sa naratibo ng muling pagkabuhay ni Hesus: ang pagtatagpong muli sa Galilea ng nabuhay na Hesus at ng kaniyang nagluluksang inang si Maria, ang pagsaksi ng Mga Anghel na umaawit ng katuwaan at tagumpay sa langit, ang pagkakabatid ng mga kababaihan ng Herusalem sa muling pagkabuhay ni Hesus. Sa katunayan, ang una't higit na dapat paniwalaan at panaligan ng mga sumasaksi ng Salubong ay ang mismong muling pagkabuhay ni Hesus.

Dala ng paniniwala sa pangyayaring itinatanghal sa Salubong, ang dagdag pang paniniwalang hinihingi mula sa mga sumasaksi nito ay ang pagpapalalim ng pananalig sa kaligtasang espirital na dala ng muling pagkabuhay ni Hesus. Sa gayon, hindi lamang pang-indibidwal na pagdalangin ang pagtatanghal ng Salubong; kundi isang paggunita na isinagawa ng nakararami. Walang pagkakataong magbigay-puna o pagsalungat sa pagtatanghal na ito dahil ang paggawa ng gayon ay pagtangga sa pakikibahagi sa komunidad ng mananampalataya at sa kaligtasang espirital na tinatanggap nila.

Samakatuwid, ang pagtatanghal ng Salubong ng Paliparan, ang paggunita sa naratibo ng kaligtasan at tagumpay na dala ng muling pagkabuhay ni Hesus, ay isang gawain na inaangkin at idinaraos ng kolektibo, ng komunidad. Hindi lamang ng mga kasapi ng kongregasyon ng mga Aglipayano sa Paliparan, kundi maging ng mga sumasaksi nito mula sa mga bangketa at sa kani-kanilang tahanan. Kung kaya, matapos ang ritwal ng Salubong sa Galilea, higit na dumarami ang mga taong sasama sa pila ng pinag-isang prusisyon ng Salubong. Isa itong signipikasyon ng aktibong pakikisangkot ng mga sumasaksi

ng Salubong upang maging bahagi sila ng isinasagawang paggunita at pagdiriwang. Sa pagsama ng mga sumasaksi sa prusisyon ng Salubong ng Paliparan, tinatanggap din nila ang papel at tungkuling maging bahagi ng paggunita ng naratibong itinatanghal sa Salubong. Sa kanilang pag-ilaw sa prusisyon ng Salubong, higit na dumarami ang kasapi at lumalaki ang kongregasyon na sama-samang gumugunita sa tagumpay na dala ng muling pagkabuhay. Sa pakikisangkot sa Salubong, higit na napagtitibay ang kolektibo at sama-samang pagsasagawa ng pagtatanghal na ito bilang pasasalamat sa Diyos na nagbibigay ng kaligtasang espiritwal. Ang pagtatanghal kung gayon ay hindi gawaing pansarili kundi gawain ng marami. Lahat ay nagiging gayak sa sumisikot at dumaraang Salubong na pumupuno sa ruta na tinatahak nito. Upang maging espasyong may kakayahan at kapangyarihang magtanghal ng ginugunitang muling pagkabuhay ni Hesus, ang kongregasyong umiilaw sa Salubong ang nagiging gayak ng ruta. Bilang gayak, ang buong kongregasyon na umiilaw sa Salubong ay iisang tinig na nagsasaysay at gumugunita ng muling pagkabuhay ni Hesus upang magpasalamat sa biyayang ng kaligtasang nakamit at upang humiling ng patuloy na biyaya ng kaligtasan.

Muli sa pagsusuri ng Salubong ng Paliparan sa itaas, bilang isang paggunita sa naratibo ng muling pagkabuhay ni Hesus ng mga mananampalatayang Aglipayano, makikilala ang pagiging ritwal nito. Mahalaga ang paggagayak, ang paglalapat ng mga bagong tanda, sa mga espasyo upang lapatan ito ng bagong kakayahang makapagtanghal ng kuwentong paniniwalaan ng sumasaksi nito. Nakakawing ang paggagayak sa bisa na tinutungo ng Salubong ng Paliparan: ang maisagawa ang pagtatanghal ng muling pagkabuhay ni Hesus upang patuloy na tanggapin at kamtin ang kaligtasang espiritwal na dala ng sinasampalatayang pangyayari.

Higit na nagiging mabisa ang paggunita at pagbuo ng naratibong ipinapalabas ng Salubong sa pagkakaroon ng bagong kakayahan at kapangyarihan ng mga gayak at ng espasyong ginayakan. Ang karo at mga imahen na nagayakan, gaya ng imahen ng Señor Pagkabuhay at ng Alegria, ang tagapagtanghal ng mga tauhang bahagi ng naratibong ginugunita. Ang Galilea at ang Mga Anghel, maging ang Tres Marias, ang naghahatid ng ginugunitang realidad ng pagtatagpong muli ni Hesus at Maria. Ang ruta ng Salubong at ang mismong prusisyon nito ang pagtatanghal para sa Diyos, sa Transendental na Nilalang, ng naratibong ginugunita upang patuloy na tanggapin ang biyayang nilalayan.

Ang Aliw ng Salubong ng Paliparan

Kasabay ng paghahatid ng bisa ng pagdaraos ng Salubong, masasaksihan din ang pagdadala nito ng aliw. Masusuri ang pagbaybay ng Salubong sa ispektrum ng aliw sa muling pag-angkin ng kongregasyon ng mga Aglipayano sa Paliparan ng kanilang nakagisnang pagsasagawa nito noon na sumasalikop sa tinutuklas nilang mga paraan ng pagdaraos nito sa kasalukuyan. Nakakawing ang pagtatanghal na ito sa pagnanasang malikha ang bagong kasaysayan ng kongregasyon ng mga Aglipayano sa Paliparan nang umuugat sa kasaysayan ng kanilang kongregasyon noong sila ay nasa Bayan pa.

Ayon kay Schechner, tumitingkad ang aspektong nagbibigay-aliw ng pagtatanghal kapag tinuturo nito ang mga sumusunod:

- nilalayan nitong magbigay-aliw o libang
- nilalayong pagpalabasan ng pagtatanghal ang manonood na kapiling sa kasalukuyang oras at pook

- nagbibigay-diin sa kasalukuyan o ngayon
- nagiging malay sa kaniyang mga ikinkilos at isinasagawa ng nagpapalabas o sangkot sa pagtatanghal
- hinahayaan ang tagapakinig o manonood na maging saksi lamang sa pagtatanghal
- hinahayaan ang manonood o tagapakinig na bigyan o pawalan ng halaga ang pagtatanghal
- nagbubukas sa manonood o tagapakinig na ihayag ang mga puna
- binibigyang-diin ang pagkamalikhain ng indibidwal

Ang Salubong ng Paliparan ay pagtatanghal hindi lamang ng naratibo ng muling pagkabuhay ni Hesus na ginugunita ng kongregasyon; pagtatanghal din ito ng kasaysayan ng parehong kongregasyon na iniuugat ang kanilang identidad sa pinagmulan ng Simbahang Aglipayano sa pamamagitan ng mga paraan ng kanilang paghahanda at pagsasagawa ng Salubong. Ang proseso at pagtatanghal na ito ang susuriin upang makilala ang aspekto ng aliw sa Salubong sa Paliparan.

Makikilala ang Salubong ng Paliparan bilang isang dula, at ang mamamayan ng Barangay Santo Niño bilang pangunahing manonood nito. Mula pa lamang sa paghahanda ng mga karo at imahen at ng bahay at tindahan ni Aling Binang tuwing Sabado de Gloria, hanggang sa paglabas ng magkahiwalay na prusisyon ng mga lalaki at ng mga babae at sa pagtatagpo ng mga ito matapos dumaan sa Galilea, saksi na ang mga mamamayan ng Barangay Santo Niño. May mga mamamayan na hindi sinasadyang maging saksi ng paghahandang nagaganap: mga taong dumaraan sa bangketa o lulan ng mga pampasaherong sasakyan habang ginagayakan ang mga karo at imahen, at ng espasyong magiging Galilea. Mayroon din namang mga manonood na sinasadya at malay na pinipili ang pagsaksi sa pagtatanghal na nagaganap. May mga taong tumutungo talaga sa mga bangketa sa tapat ng tahanan na tagapag-alaga ng Pagkabuhay at ng Alegria upang panoorin ang paggagayak ni Johnson Guevara sa karo na gagamitin ng Pagkabuhay o ni Jomai sa kanilang karo para sa Birhen. Gayundin, sa umaga ng Linggo ng Pagkabuhay, may mga taong maagang gumigising upang masaksihan ang mga Salubong ng Paliparan mula sa paglabas ng mga prusisyon sa simbahan, hanggang sa pagtatagpo ng mga karo ng Pagkabuhay at ng Alegria sa Galilea, hanggang sa pagtatapos at pagbalik nito sa katedral sa Paliparan.

Ang mga sumasaksi at nanonood na ito, sadya at malay man o hindi, ang siyang nais pagtanghalan ng Salubong ng Paliparan sa pag-asang maipakikilala sa kanila ng kongregasyon ang binubuong kasaysayan at identidad ng pagka-Aglipayano. Sa gayon, makikilala ng mga sasaksi at manonood na ito na may natutulad ngunit naiibang pagtatanghal ng Salubong ang kongregasyon ng mga Aglipayano sa Paliparan. Natutulad sa dating ginagawa noong sila ay nasa Bayan pa; naiiba dala ng pagiging hiwalay at bagong kongregasyon kung ihahambing sa mga nananatili sa Bayan. Natutulad dahil mayroon pa ring karo at imahen ng Hesus na muling nabuhay at ng Mahal na Birheng Maria, na siyang pangunahing tauhan ng Salubong. Natutulad dahil ang imahen ng Mahal na Birheng Maria ay nasa pangagalaga ng pamilya Josef at nagagayakan tulad ng Virgen Dolorosa noong nasa Bayan pa ang Kongregasyon. Natutulad dahil ang tahanan ni Aling Binang sa sangandaan ng E. dela Paz at Agricultores ang nagiging Galilea na nagagayakan ng Mga Anghel at ng Tres Marias, gaya noong pagsasagawa nito noong nasa Bayan pa ang

kongregasyon. Natutulad dahil ang ruta ng Salubong ng Paliparan ay dumaraan sa mga parehong mga kalsada ng Barangay Santo Niño, gaya noong pagsasagawa ng Salubong noong nasa Bayan pa ang kongregasyon.

Gayunman, naiiba ang Salubong ng Paliparan dahil ang Imahen ng Mahal na Birheng Maria ay kinikilala bilang Nuestra Señora de Alegria. Naiiba ito dahil sa paraan ng paggayak ng bihis ng imahen ng Señor Hesus Pagkabuhay na inilarawan sa itaas. Naiiba ito dahil may mga bagong tagapag-alaga ng imahen mula sa kongregasyon sa Paliparan na hindi tagapag-alaga noong nasa Bayan pa ang kongregasyon. Naiiba ito dahil nagsisimula at natatapos ang Salubong sa katedral sa Paliparan, at hindi sa Bayan. Sa pagsasalikop ng mga pagkakatulad at pagkakaiba na ito ng Salubong ng Paliparan sa Salubong ng kongregasyon noong ito ay nasa Bayan pa, naipapalabas ang pagtatanghal ng kasaysayan at identidad ng kongregasyon sa Paliparan.

Dagdag dito, sa taon-taong pagsasagawa ng Salubong ng Paliparan, naitatanghal nito sa mga mamamayan ng Barangay Santo Niño na may dumaragdag na bagong karo at imahen, na may tagapag-alaga mula sa kanilang kongregasyon na nagkakaroon ng aktibong tungkulin bilang tagapagbuo ng kasaysayan nito. Halimbawa nito ang aming mag-anak na naging tagapag-alaga ng Señor Hesus Pagkabuhay, ni Tita Dory na naging tagapag-alaga ng San Pedro, ni Dan at ni Aling Mila na naging tagapag-alaga ng San Judas Tadeo, ni Jayjay Jivio at ng kaniyang pamilya na naging tagapag-alaga ng San Marcos, at ng marami pang iba na naging bagong mga tagapag-alaga ng mga imahen na kasama sa Salubong ng Paliparan. Gayundin naman, kasama sa pagtatanghal na iyon ng kasaysayan ng kongregasyon ng Paliparan ang pananatili ng mga imahen at ng kanilang tagapag-alaga na dati nang kasama sa Salubong sa Bayan. Halimbawa nito ang imahen ni San Andres na pag-aari ng Gng. Ester “Tiya Ester” San Andres at pamilya, ng imahen ni Santa Isabel na inaalagaan ni Bb. Melinda “Ate Mel” Cruz at Pamilya, ng imahen ng Santa Veronica ni Bb. Soledad “Tita Soly” Angeles at Pamilya, at ng imahen ng San Juan ng Pamilya de Guzman. Mahalaga ang kasalukuyan o ngayon ng bawat taon ng pagdaraos ng Salubong ng Paliparan dahil panahon ito ng pagtatanghal ng nagbabago-dahil-binubuong kasaysayan ng kongregasyong nagsasagawa nito. Ang bawat taon ng pagtatanghal ng Salubong ng kongregasyon sa Paliparan ay maaaring kabahaginan ng mga bagong imahen at tagapag-alaga nito na magpapalawak sa kasaysayan ng kongregasyon.

Kung kayâ, bilang pagtatanghal ng binubuo at tinutuklas na kasaysayan at identidad ng kongregasyon, ang Salubong ng Paliparan ay nilalayong mapanood at masaksihan ng mga mamamayan ng Barangay Santo Niño sa araw at oras na isagawa ito. Mahalaga ang kasalukuyang panahon at lunan kung saan at kailan magaganap ang Salubong ng Paliparan. Higit na mahalaga ang magkaroon ng mga manonood ang kasalukuyang panahon at lunan na ito ng pagdaraos ng Salubong ng Paliparan dahil iyon ang panahon at lunan ng paghahayag ng kanilang pag-iral bilang hiwalay na kongregasyon ng mga Aglipayano sa Bayan. Mawawalan ng saysay ang pagtatanghal ng Salubong ng Paliparan bilang naratibo ng kasaysayan ng kongregasyon kung walang manonood na sasaksi nito.

Sa isang banda, maaaring makita na ang paghahandang nagaganap sa mga karo at imahen at sa espasyong magiging Galilea kapag Sabado de Gloria ang pagtatanghal na nagsisilbing paanyaya sa mga mamamayan ng Barangay Santo Niño na gumising nang maaga at saksihan ang pagtatanghal ng Salubong ng Paliparan kinabukasan. Ang paggayak, habang ito ay nagaganap sa kasalukuyan, ay pagtatanghal din para sa mga

mamamayan ng Barangay Santo Niño. Gayunman, bukod sa pag-anyaya na panoorin ang Salubong ng Paliparan mahalaga rin na mapanatili ang mga manonood sa pagsaksi nito (lalo pa't may Salubong din na ginaganap ang kongregasyong naiwan sa Bayan kasabay nito). Kung kayâ mahalaga na ang gayak na inilalapat sa mga karo, gaya ng sa Pagkabuhay at ng sa Alegria, at ang gayak ng mga imaheng ito ay magbibigay-aliw sa makakikita nito. Kung kayâ, masusi ang pagpili ng uri at kulay ng bulaklak na ipapalamuti sa mga karo, na isasaayos ng paggagayak na gagawin ni Johnson at ni Jomai. Masusi rin ang pagpili ng uri at kulay ng tela na masinop na tatahiin at ibibihis sa Pagkabuhay at sa Alegria, na gagayakan pa ng angkop na Tres Potencias at rostrillo. Gayundin, malinis at malikhain ang isasagawang disenyo at paggawa ng gayak sa Galilea, sa Langit at sa Altar na bumubuo nito. Mahusay ang pag-awit ng batang gaganap bilang Soloistang Anghel, at maririlag ang tindig ng mga dalagang napili bilang Tres Marias, na bahaging gayak ng Galilea. Maging ang ruta ng Salubong at ang prusisyon na daraan dito ay matiwasay na naisaayos upang ipalabas sa Barangay Santo Niño. Ang mga ito kasama ng iba pang gawain na bumubuo sa paghahanda at sa pagsasagawa ng Salubong ng Paliparan ang nagtitiyak upang ang mga manonood nito ay manatili at patuloy na maging saksi at manonood ng pagtatanghal na naglalaman ng kasaysayan ng kongregasyon.

Gayundin naman, ang mga manonood ay may kakayahan at laya rin na magbigay ng puna at komento sa ginawang paghahanda, paggagayak at pagsasagawa ng Salubong ng kongregasyon ng Paliparan. Ang manonood ay magiging tagapaghusga at tagapagbigay-halaga kung tunay ngang nagbigay-aliw ang nabuong Salubong ng Paliparan batay sa paghahanda at pagsasagawa ng mga kasapi ng kongregasyong ito. Kung maaaliw ang manonood sa nasaksihan, maaari silang manatili sa panonood ng pagtatanghal ng kasaysayan ng kongregasyon na makikita sa Salubong ng Paliparan. Kung hindi naman, maaaring ito ang magtulak sa mga manonood na tigilan ang pagsaksi sa Salubong kung kayâ hindi na rin nila mapapanood ang naratibo ng kasaysayan at identidad ng kongregasyon ng Paliparan.

Binibigyan ng pansin at halaga ng kongregasyon ang paghahanda ng kanilang Salubong, mula sa karo hanggang sa Galilea hanggang sa ruta nito, upang ang aliw ay makapag-anyaya ng manonood at makapagpanatili sa mga manonood na saksihan ang Salubong. Sa pagsasagawa ng paghahandang ito at sa mismong pagdaraos ng Salubong sa bawat Linggo ng Pagkabuhay taon-taon, nagiging bahagi ng pagtatanghal ang pagpapalabas ng kasaysayan at identidad ng mga Aglipayano ng Paliparan. Ang tindi ng pagtatanghal na taglay ng Salubong ng Paliparan ang manghihikayat sa mga manonood na manatiling saksihan ito o ang magtutulak sa kanila upang hindi na panoorin pa ito.

Ang Tirintas ng Bisa at Aliw sa Salubong ng Paliparan

Gayunman, hindi ganap na mapaghihiwalay sa Salubong ng Paliparan ang katangian ng bisa para lamang sa pagtatanghal ng naratibo ng muling pagkabuhay at ng aliw para lamang sa pagtatanghal ng kasaysayan ng kongregasyong nagsasagawa nito. Sa pagtatanghal ng naratibo ng muling pagkabuhay ni Hesus sa Salubong, hindi lamang ang mga nasuring katangian ng bisa ang makikilala; bagkus, kalahok sa nasabing pagtatanghal ang mga katangian ng aliw. Mahalagang maaliw ang mga manonood, kasapi man ng kongregasyon ng mga Aglipayano sa Paliparan o hindi, sa pagtatanghal ng muling pagkabuhay ni Hesus, sa pamamagitan ng mga gayak na inilapat sa mga espasyo ng pagtatanghal at sa

mismong pagdaraos nito. Ang masining na pagkakaayos ng mga rosas na puti at pula at mga nakatuhog na sampaguita at iba pang bulaklak sa karo ng Pagkabuhay at ng Alegria ang maaaring higit na makapagpadama ng sigla at tuwa sa mga manonood ng Salubong ng Paliparan. Ang masinop at malikhaing paggagayak sa bihis ng Pagkabuhay at ng Alegria ang higit na makapaghahatid ng dingal at tagumpay sa sumasaksi ng pagtatanghal na ito. Ang mahusay na pag-awit ng Mga Anghel, ang kapanapanabik na pagtatanggal ng belong itim ng pagluluksa mula sa Alegria, ang pagpapalipad ng makukulay na lobo at pagpapailanlang ng paputok sa himpapawid, kasama ng iba pang elemento ng pagdaraos ng Salubong sa Galilea ang nagpapatibay sa luwalhati, katuwaan, at tagumpay ng naratibong ipinalalabas na maaaring madama ng mga nanonood. Ang matiwasay na daloy ng prusisyon na sumisikot sa ruta ng Salubong at ang pagtatabi o pagsasabay ng karo at imahen ng Pagkabuhay at ng Alegria sa mga piling bahagi ng ruta ang maaaring makapagdala ng damdamin ng kapanatagan at kaginhawahan sa mga sumasaksi nito. Lahat ng mga elementong ito ang tumutulong sa bigkis ng aliw na dala ng pagtatanghal ng naratibo ng muling pagkabuhay ni Hesus. Ang taon-taong pagtukoy sa mga elementong ito na magbibigay ng aliw sa pagtatanghal ng naratibo ng muling pagkabuhay ni Hesus sa Salubong ng Paliparan ang siya ring makapanghihiikayat sa mga manonood na manatili sa pagsaksi nito dahil sa nabigyan nila ng halaga ang husay at tagumpay ng idinaos na palabas. (O kaya nama'y tigilan na lamang ng manonood ang pagsaksi nito dahil walang husay silang nakilatis sa pagdaraos ng Salubong ng Paliparan.)

Kung laging may manonood sa bawat taon na pagpapalabas ng naratibo ng muling pagkabuhay ni Hesus sa Salubong ng Paliparan, dala ng aliw, lagi't lagi ring may sumasaksi sa pagtatanghal ng nasabing kuwento. Mula sa mga manonood na ito, maaaring dumami at dumagdag ang kolektibong nakikisangkot sa pagtatanghal ng naratibo ng muling pagkabuhay ni Hesus sa Salubong ng Paliparan na tumutulong naman sa katangian ng bisa. Maaaring dala ng paghanga sa napanood na Salubong sa Galilea o sa mga karo at imahen na nagagayakan, mahikayat ang pasibong manonood na sumama sa prusisyon ng Salubong, magsindi ng kandila at umilaw rito habang sumisikot ang Salubong sa ruta nito sa Barangay Santo Niño. Kapag nagkagayon, ang dating pasibong manonood na nasa mga bangketa ng kalsada lamang ay magiging aktibong tagapagbuo at tagapaggunita ng naratibo ng muling pagkabuhay ni Hesus, kapiling ng mismo ng prusisyon ng Salubong.

Sa pagsama ng dating manonood sa Salubong ng Paliparan, nakikibahagi na siya sa kolektibong gumugunita ng naratibo ng muling pagkabuhay ni Hesus. Gayunman, dahil pagtatanghal din ang Salubong ng Paliparan ng kasaysayan ng kongregasyon, bumubukas din sa dating manonood ang pagkakataong makisangkot sa nasabing binubuong kasaysayan ng mga Aglipayano sa Paliparan. Maaaring ang dating manonood na ito ay tunguhin pa nga ang larangan ng pagpapagawa at/o pag-aalaga ng bagong imahen at/o karo na maisasama sa susunod na pagsasagawa ng Salubong ng Paliparan sa mga darating na taon. Kung magkagayon, sa pagsama ng dating manonood bilang bagong tagapag-alaga ng dagdag na imahen sa Salubong ng Paliparan, kasama na siya sa tagapagbuo ng kasaysayan ng kongregasyon ng Paliparan. Ang dating manonood ay isa na sa aktibong lumilikha ng kasaysayan ng Paliparan na naipapalabas sa pagtatanghal ng Salubong ng Paliparan.

Pagkabuhay at Alegria. Sa mga malawak na abenida ng Marikina, gaya ng sa Shoe Avenue bago sumapit sa kanto ng Sumulong Highway pabalik sa Simbahan sa Paliparan, pinagtatabi ang karo ng mag-inang Pagkabuhay at Alegria. Larawang kuha ng manunulat

Halimbawa nito ang kasalukuyang tagapag-alaga ng Señor Hesus Pagkabuhay, ng San Marcos, ng San Judas Tadeo, at ng San Pedro na dating manonood at umiilaw sa Salubong ngunit ngayon ay tagapag-alaga na ng mga imahen. Dala ng pakikisangkot ng mga tagapag-alagang ito sa Salubong ng Paliparan, sila rin ay nakikisangkot sa kasaysayan ng kongregasyong binubuo at tinutuklas nila dala ng paglisan mula sa katedral sa Bayan. Ang aliw sa Salubong ng Paliparan na nakahihikayat sa pasibong manonood na manatiling sumasaksi rito ang siyang naghahatid din sa kaniya upang tawirin ang pagiging tagapagbuo at tagapaggunita ng mga naratibong ipinapalabas. Muli, sumasalikop, sumasalubong, at tumitirintas ang bigkis ng aliw sa bigkis ng bisa sa magkatirintas ding pagtatanghal ng naratibo ng muling pagkabuhay ni Hesus at kasaysayan ng Aglipayanong kongregasyon sa Paliparan sa pagdaraos ng Salubong.

Mga Sanggunian

- Barry, Peter. *Beginning Theory: An Introduction to Literary and Cultural Theory*. Manchester UP, 1995.
- Cannell, Fenella. *Power and Intimacy in the Christian Philippines*. Ateneo de Manila UP, 1999.
- de Achutegui, Pedro S. at Miguel A. Bernad. *Religious Revolution in the Philippines: The Life and Church of Gregorio Aglipay, 1860–1960*. Ateneo de Manila U, 1960.
- Fernandez, Doreen G. *Palabas: Essays on Philippine Theater History*. Ateneo de Manila UP, 1996.
- Hall, Stuart, editor. *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. SAGE Publications, 1997.
- Mojares, Resil. *Theater in Society, Society in Theater: Social History of a Cebuano Village, 1840–1940*. Ateneo de Manila U, 1985.

Polo, Jaime Biron Jr. "Ang Pag-uusap ng mga Mangmang at ang Pangungusap ng May-akda." *Mga Idea at Estilo: Komposisyong Pangkolehiyo sa Wikang Filipino*, inedit ni Lilia Quindoza Santiago, U of the Philippines P / Departamento ng Filipino at Panitikan ng Pilipinas, 1995, mp. 41-53.

Schechner, Richard. *The Future of Ritual: Writings on Culture and Performance*. Routledge, 1993.

---. *Performance Studies: An Introduction*. Routledge, 2002.

---. *Performance Theory*. Reb. at pinalawak na ed., Routledge, 1988.

Tiongson, Nicanor G. *Sinakulo*. U of the Philippines P, 1999.